

КОНКУРСНА РОБОТА

до участі у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт
за напрямом «Актуальні питання співробітництва з Європейським Союзом»

на тему:

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ – ЄС: РЕАЛІЇ МИНУЛОГО ТА НОВІ УМОВИ
СПІВРОБІТНИЦТВА, ЯК ГОЛОВНІ ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ДЛЯ
ЄВРОПИ

ШИФР РОБОТИ: ЗММК17

2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ ПОЛІТИКИ ІНТЕГРУВАННЯ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ В ЄДИНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР.....	6
1.1 Інтегрування Великої Британії в ЄЕС: перші проблеми міждержавного спілкування	6
1.2 Суперечності та розбіжності між Великою Британією та ЄС в питаннях євроінтеграційного розвитку: причини Brexit.....	10
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ НАСЛІДКІВ ВИХОДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ З ЄС	15
2.1 Соціально - економічні наслідки та загрози для Великої Британії та ЄС внаслідок дезінтеграції.....	15
2.2 Політична складова дезінтеграційного процесу в Європі....	22
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ ВИХОДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ З ЄС ТА НАПРЯМКИ ПОДАЛЬШОЇ СПІВПРАЦІ.....	26
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32
ДОДАТКИ.....	38

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Складний шлях пошуку оптимальної побудови відносин Великої Британії з країнами Західної Європи після приєднання до Європейського Союзу не подолав суперечності у відстоюванні національної ідентичності і не припинив боротьбу за лідерство як всередині угруповання, так й за його кордонами. За всієї вагомості переваг інтеграційного розвитку, весь цей час для Великої Британії зберігалася загроза виходу з ЄС, і в думках багатьох британців укріплювалася ідея власного проекту майбутнього. Тому Brexit став закономірним наслідком всіх тих об'єктивних та суб'єктивних причин, які сформувалися внаслідок еволюційного розвитку британсько-європейської політики. За такою логікою аналізу стає доцільним розгляд та обґрунтування питань цивілізаційної перспективи як Великої Британії так і Європейського Союзу.

Отже, з огляду на новітні геополітичні та геоекономічні процеси, що відбуваються на європейському континенті актуального значення набуває питання вивчення ролі Великої Британії у розвитку євроінтеграційних процесів від початку формування передумов інтегрування до безпосередньої участі та причин виходу з об'єднання, для того щоб скласти повне уявлення про ті зміни та наслідки які очікують Велику Британію та ЄС.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблемам європейської інтеграції в сучасній теорії міжнародної економіки, міжнародних відносин приділяється досить багато уваги. Ґрунтовні теоретичні дослідження питань розвитку євроінтеграційних процесів можна виділити як серед зарубіжних праць, зокрема С. Біскопа, Дж. Аттали, С. Гузелите, М. Геффернена, А. Кіра, Л. Ліндберга, Д. Мітрані, Е. Дж. Піндера, П. Пірсона, Ф. Тоді, С. Тостмана, Дж. Хабера, Е. Хааса, С. Хоффмана, Л. Хуга та інших, так і серед вітчизняних науковців, зокрема, це праці С. Гончаренко, Н. Діденко, Є. Кіш, Л. Ямпольської, Н. Яковенко, В. Копійки, І. Піляєва, В. Посельського, А. Решетніченко, О. Руденко, М.Чепікова, П.Федосєєва, А.Філіпенка та інших. В цьому широкому колі питань євроінтеграційного розвитку досить актуальним

на сьогодні стає обговорення питання участі Великої Британії в євроінтеграційних процесах. Дослідженням даної тематики присвятили свою увагу такі науковці як Р. Айзіг, І. Бонтуш, Ю. Борка, О.Бруслик, А. Грубінко, Д. Дайнен, М.Емерсон, Л. Зідентоп, М. Леонард, М. Полак, В.Крушинський, О. Олійник, Ю. Шишкова та інші. Попри численні дослідження проблем європейської інтеграції, низка питань практичного і теоретичного характеру, можливого дезінтеграційного розвитку, зокрема питання виходу Великої Британії з ЄС, його ефективної результативності та можливих наслідків для кожної з сторін, потребують нового розгляду та поглибленого вивчення. Усе це зумовлює актуальність теми дослідження.

Об'єктом дослідження є система відносин Великої Британії з країнами ЄС, що формуються у процесі інтеграційного та дезінтеграційного розвитку.

Предметом дослідження є місце та роль Великої Британії в європейських інтеграційних процесах та нові умови й реалії співробітництва Великої Британії та ЄС після Brexit.

Метою наукової роботи є дослідження теоретичних засад, практичних дій євроінтеграційного розвитку Великої Британії в ретроспективному та сучасному періоді в контексті виявлення проблем взаємодії з Європейським Союзом, загальний аналіз причин та можливих наслідків виходу Великої Британії з ЄС, перспективи майбутнього розвитку.

Для вирішення поставленої мети необхідно дослідити теоретичні витоки, передумови євроінтеграції Великої Британії; проаналізувати основні питання, що викликали суперечності та розбіжності в відносинах Великої Британії з ЄС, виявити економічні наслідки та загрози дезінтеграційного процесу для Великої Британії та ЄС, визначити можливі шляхи врегулювання проблем виходу Великої Британії з ЄС та напрямки подальшої співпраці Великої Британії і ЄС після Brexit.

У процесі дослідження залежно від цілей і задач використовувались відповідні методи дослідження: спеціально-історичні (історико-порівняльний, проблемно-хронологічний, ретроспективний – для розкриття трансформаційних

процесів в ЄС); загальнонаукові (аналітичний, індуктивний, дедуктивний, логічний, синтетичний, систематизації, метод узагальнення – для дослідження євроінтеграційного розвитку Великої Британії, при розгляді процесу її вступу до ЄС); міждисциплінарні (порівняльно-економічний – для аналізу економічного розвитку Великої Британії та країн ЄС; метод статистичного аналізу – при дослідженні макроекономічних показників розвитку Великої Британії та ЄС, методи табличного та графічного зображення даних – для наочного представлення передумов, тенденцій економічного розвитку Великої Британії та країн ЄС).

Інформаційною базою роботи є статистичні дані статистичної служби Європейського Союзу (Eurostat), ЮНКТАД, МВФ, Світового банку, аналітичні звіти Єврокомісії, дані інформаційно-аналітичних бюлетенів, а також періодичні видання та наукові публікації вітчизняних та зарубіжних авторів.

Елементи наукової новизни роботи полягають у розробленні системного підходу до виявлення практичних проблем взаємодії Великої Британії та ЄС, наслідків виходу Великої Британії з ЄС та шляхів їх подолання через узгодження дій національних інститутів Великої Британії та інститутів ЄС. Конкретні наукові результати, які характеризують новизну проведеного дослідження, полягають у такому: виявлено, що вихід Великої Британії зі складу ЄС є конкретною формою прояву глобальної тенденції до відродження елементів ізоляціонізму у міжнародних економічних відносинах; встановлено, що напрацювання Єврокомісії та уряду Великої Британії щодо подальшої співпраці ЄС та Сполученого Королівства можуть бути використані у виробленні моделей співробітництва країн Східного партнерства з ЄС у майбутньому.

Наукові результати та висновки дослідження використано у науково-дослідній роботі кафедри міжнародної економіки, а саме «Конкурентоспроможність національної економіки в умовах євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0111U009459)

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ ПОЛІТИКИ ІНТЕГРУВАННЯ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ В ЄДИНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

1.1 Інтегрування Великої Британії в ЄЕС: перші проблеми міждержавного спілкування

Процеси європейської інтеграції, які офіційно розпочалися у другій половині ХХ ст., відзначаються давньою й багатою передісторію, еволюційним розвитком осмислення європейської єдності протягом багатьох століть. Така потреба єднання європейських народів та держав у створенні простору безпеки для подолання воєнних конфліктів, утворила сприятливі умови для розвитку інтеграційних процесів на континенті. Також важливим імпульсом щодо практичної реалізації інтеграційного проекту було досягнення зменшення вразливості національних економік від світового ринку, більш високого рівня економічного розвитку, ефективного використання ресурсного потенціалу, формування сприятливого ґрунту для функціонування міжнародних бізнес-структур, інституцій, отримання переваг від більш тісного співробітництва національних господарств.

Найбільший відголос серед багатьох закликів до єдності отримала Фултонська промова В. Черчилля, в його виступі у вересні 1946 р. в Цюріхському університеті що формулювала ідею створення Європейського Союзу, акцентуючи увагу на партнерстві Франції та Німеччини (Великій Британії відводилася роль спостерігача) та організації, що пізніше отримала назву Ради Європи.

Наступну вирішальну роль у відбудові Європи, відіграв «План Маршалла», згідно якого 16 країн повоєнної Європи отримали від США близько 17 млрд. дол. для фінансування їх економік [18, с. 54]. Таким чином, сукупність загальних для світового розвитку і специфічних для Західної Європи факторів заклала фундамент для будівництва європейського об'єднання. Щодо окремої позиції кожної з провідних країн, то варто відмітити: 1) Велика Британія мала найбільш

міцні економічні позиції в післявоєнній Європі. Водночас її тісні взаємозв'язки з США давали карт-бланш на керівну роль серед інших західноєвропейських держав. Але навіть й в цих умовах, Британія не передбачала можливості будь-якого обмеження національного суверенітету та урівноваження іншими європейськими державами; 2) Франція, на відміну від Великої Британії, наполягала на утворенні наднаціональної «європейської федерації», плануючи стати її лідером; 3) Німеччина поступово перетворювалась із суб'єкта в об'єкт міжнародних відносин з атлантичними преференціями; 4) США ставали ключовими реалізаторами проекту «об'єднання Європи» через Європейську організацію економічного співробітництва, що відкривала шлях до майбутніх автономних ініціатив європейців, створену для реалізації «плану Маршалла» [15, с. 45].

Незважаючи на одну з провідних ролей у створенні Ради Європи в 1949 р., Великобританія не відразу приєдналася до процесу економічної інтеграції в рамках Європейських співтовариств. Певні проблеми взаємопорозуміння країн Європи з Великою Британією починаються вже одразу після проголошення звернення міністра закордонних справ Франції Р. Шумана у травні 1950 року про об'єднання зусиль європейських країн щодо контролю за виробництвом вугілля та сталі (Декларація Шумана). Велика Британія відмовляється брати участь у підготовчій роботі над проектом, не погоджуючись з принципом наднаціональності й митною інтеграцією. Реалізація плану Шумана втілювалася в підписанні 18 квітня 1951 р. у Парижі Францією, Німеччиною, Італією й країнами Бенілюкс договору, про заснування Європейського об'єднання з вугілля та сталі (ЄОВС)[11, 15, 19, 22].

Розбіжності між країнами ЄОВС і Великою Британією, яка з 1954 р. мала статус асоційованого члена ЄОВС посилювались наприкінці 50-х років. Незважаючи на підписання країнами шістки 25 березня 1957 р. Римських договорів про заснування Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС) і Європейського співтовариства з атомної енергії (Євратом) переговори з Великою Британією проходили надто повільно і тривали до 1 січня 1959 р., вже

до запровадження перших заходів, спрямованих на лібералізацію внутрішньої торгівлі. Утворений міжурядовий комітет на чолі з британським міністром з європейських справ Р. Модлінгом у жовтні 1957 р. для обговорення численних проектів щодо формування зони вільної торгівлі на основі Спільного ринку ЄС, не заклав жодного компромісного рішення. Саме з цього часу і розпочинається період загострення відносин між Францією і Великою Британією та протистояння останній Спільному ринку[22, с.112].

Заснування ЄЕС і Євратому стало вирішальним кроком на шляху реалізації стратегії європейської інтеграції, яка відкривала шлях до розбудови єдиної Європи, однак без Великої Британії. В цих умовах з метою запобігання зближенню інших країн Європи з ЄЕС, Велика Британія робить спробу об'єднати навколо себе країни, які не ввійшли до Спільного ринку. В результаті, 4 січня 1960 р. відбулося підписання Стокгольмської конвенції про утворення Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ). До ЄАВТ увійшли Данія, Швеція, Норвегія та Португалія, що мали тісні зв'язки з Великою Британією, а також Австрія, Швейцарія, пізніше приєдналася Фінляндія та Ісландія [11, 15, 19, 22].

Оцінка результатів даної трансформації показала, що в економічному плані ЄАВТ не в змозга конкурувати з ЄЕС. Успіхи євроінтеграції країн континентальної Європи змусили Велику Британію в 60-ті рр. переглянути зовнішньополітичну стратегію. За перші десятиліття існування ЄЕС вдалося подолати важливі перешкоди на шляху до економічної інтеграції: було створено митний союз; запроваджено СМТ щодо третіх країн на рівні, нижчому від рівнів тарифів інших індустріальних держав – 7 % у середньому на 1968 р. порівняно з 9,8 % Японії і 12,8 % США, втілено в життя спільну сільськогосподарську політику. Посилилася тенденція щодо швидкого економічного зростання країн шістки на фоні уповільнення темпів зростання світової економіки. Так, з 1958 по 1970 р. зростання виробництва ВВП досягнуло 226 % у Німеччині, 207 – в Італії, 172 – у Франції, але лише 83 % у Великій Британії. Отже, розвиток інтеграції продемонстрував очевидні переваги об'єднаної Європи [22, с. 137].

Восени 1961 р. британський уряд приймає рішення розпочати переговори щодо вступу до ЄЕС. Прагнення мати особливий статус у Співтоваристві, змушує Велику Британію застосовувати тактику поступового та жорсткого обговорення всього комплексу питань, що в свою чергу призводить до затягування переговорів. Більш того ситуація ускладнилася, коли США оголосили про атлантичне партнерство з Західною Європою, де Великій Британії відводилася роль гаранта інтересів США на європейському континенті. За таких умов запропонований Ш. де Голлем статус асоційованого члена ЄЕС викликав обурення з боку уряду Г. Макміллана. Суперечності переговорного процесу детермінувало конфлікт і у 1963 р. президент Франції Ш. де Голль накладає вето на вступ Великобританії, аргументуючи своє рішення необхідністю фінансово – економічного оздоровлення британської економіки[19]. Наприкінці 1950-х рр. британська економіка виявилася однією з найслабкіших у Західній Європі, поступаючись за темпами зростання Франції, Німеччині та Італії. Показники ВВП Великобританії за роками представлені у таблиці А.1(додаток А). Наглядний матеріал демонструє низький рівень ВВП у країни до приєднання, а його темп зростання був занадто повільним. Однак, насправді, не це стало першопричиною відмови, Шарль де Голль дбав не стільки про добробут ЄЕС, скільки: по-перше, про утримання Францією позиції – лідера; по-друге, відвести посилення впливу США через Велику Британію на Західну Європу.

Вдруге Велика Британія подає свою кандидатуру на вступ до ЄЕС 11 травня 1967 р. разом з Ірландією та Данією, 24 липня – Норвегія. Упереджаючи можливе зближення інших країн ЄЕС з Великобританією, Ш. де Голль вирішує заблокувати її прийняття в Співтовариство без початку переговорів із країнами-членами, знову вказавши на необхідність поліпшення стану економіки. Ставало зрозумілим, що Британія не зможе стати членом ЄЕС, доки де Голль перебуватиме при владі. І тільки після відставки Ш. де Голля в 1969 р., французький президент Жорж Помпиду скасував вето на вступ Британії до ЄЕС.

Договір про приєднання був підписаний 22 січня 1972 р. і набрав чинності 1 січня 1973 р. [11, 15, 19, 22]. Після приєднання до ЄС Великобританія за короткий період часу значно покращила свої показники економічного розвитку (див. додатки А, Б) Однак, з моменту приєднання Великої Британії до Співтовариства, проблеми її перебування в угрупованні не закінчуються.

1.2 Суперечності та розбіжності між Великою Британією та ЄС в питаннях євроінтеграційного розвитку: причини Brexit

Складний шлях пошуку оптимальної побудови відносин Великобританії з країнами Західної Європи після приєднання до ЄС, не подолав суперечності і не припинив боротьбу за лідерство[8].

Попри те, що саме Великобританія прагнула набути членства в об'єднаній Європі, увійшла до ЄЕС на особливих умовах, які вона послідовно відстоювала у подальшому, перебуваючи осторонь від більшості інтеграційних процесів, у 1974 р. лейбористи, що прийшли до влади поставили питання про перегляд ряду умов вступу країни до ЄЕС. 5 червня 1975 р. Лондон вперше виніс на загальнонаціональний референдум питання про членство країни в ЄЕС де 67,2 % виборців висловилися на користь збереження членства у ЄЕС. Вже на той час, головною вимогою уряду було зменшення внеску країни в бюджет ЄЕС, що наразі було прийнято ЄЕС [11].

Поглиблення європейської інтеграції в останні десятиріччя спричинило створення великої кількості наднаціональних структур та організацій Європейського Союзу. Саме, проблема узгодження національних та наднаціональних інтересів в ЄС, їх загострення в процесі розбудови інтеграційних механізмів, щонайбільше виразно представлена в політиці Великої Британії. Особлива позиція яку Велика Британія мала з часу вступу до ЄЕС, стосовно поступки частиною національного суверенітету спільним інтеграційним інституціям відрізняє країну від решти провідних західноєвропейських держав, які погоджувались на їх користь, виходить з відмінностей у політичній та правовій системах, структурі

зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних пріоритетів, ставленні до культурної ідентичності. Даний аспект в британській позиції викликав завжди протиріччя: Великобританія стримано ставилася до процесу поглиблення інституційного будівництва ЄС, водночас підтримуючи процес розширення, виступала за посилення ролі національних парламентів, за надання права блокувати прийняття європейських ініціатив сукупності парламентів держав-членів ЄС, за більш відповідальне застосування на практиці принципу субсидіарності. Відстоювання такої позиції змусило Велику Британію до доволі активної участі у роботі Конвенту, що працював над проектом Європейської Конституції, покликану оновити нормативно-правову базу Європейського Союзу, однак яка так і не була ратифікована [7, с. 20].

Існували розбіжності між Великою Британією і Європейським Союзом і в одному з найважливіших питань функціонування ЄС. Британський уряд, а також уряди Польщі та Чеської Республіки з метою захисту національних інтересів не погоджувались з наданням обов'язкової юридичної сили Хартії основних прав ЄС. Після набрання чинності Лісабонського договору 1 грудня 2009 р., на Велику Британію повністю не поширювалася юридична сила Хартії основних прав ЄС[15,с. 102].

Глобальні геополітичні зміни 1990-х років викликали глибокі дискусії всередині ЄС щодо зміни зовнішньої політики. Політика ЄС в даному випадку була непослідовна, а також виявила значні розбіжності та суперечності позицій країн-членів Співтовариства щодо даної проблеми. Незначні підсумки роботи політики СЗБП як інструменту дипломатичної діяльності ЄС швидко викликали численну критику як щодо самого механізму формування СЗПБ, так і положень Договору про ЄС. Великобританія, дотримуючись традиційної орієнтації на НАТО та США, розглядала СЗБП ЄС як загрозу виникнення в майбутньому франко-німецького домінування [8, 9,10].

Особлива позиція Сполученого Королівства існує і в сфері юстиції та внутрішніх справ, де Велика Британія бере лиш часткову участь, відмовляючись від певних ініціатив (наприклад, Британія є одним із головних

противників введення інституту Європейської прокуратури, ключовим завданням якої повинна стати боротьба з фінансовими махінаціями, пов'язаними з бюджетом ЄС)[7,с.205].

Одна з перших учасниць, заснованої в 1979 р. Європейської валютної системи, Велика Британія вже через два роки вийшла з механізму, що діяв у рамках регулювання обмінних курсів. При підготовці Договору про Європейський Союз (1992 р.) Британія погодилася підписати його при двох умовах: по-перше, збереження за нею права не брати участь у заключній фазі створення Економічного й Валютного Союзу і тому не перейшла на євро. Механізми звільнення країн від тіснішої співпраці у грошово-кредитній та курсовій політиці докладно описані в протоколах, у додатку до установчих договорів ЄС; по-друге, не включення в текст договору угоди про соціальну політику, підписаної іншими 11 державами-членами ЄС. Не приєдналася вона й до єдиного візового режиму, введеному більшістю країн ЄС відповідно до Шенгенської угоди [11, с. 122].

Певні суперечності між Британією і ЄС виникають у функціонуванні бюджетної системи ЄС, де найгострішою проблемою Велика Британія вважає - нерівномірний розподіл бюджетного навантаження. Велика Британія, Італія і Франція виступали за перегляд правил, на відміну від Німеччини, яка наполягає на поважанні правил бюджету. Основними платниками коштів до бюджету є Німеччина, Франція, Італія та Велика Британія (Додаток В). Основними отримувачами коштів стали Польща, Іспанія, Франція та Німеччина. Тому для корегування надмірних внесків держав-членів ЄС до бюджету, зокрема Великої Британії протягом 2007-2013 рр. використовувалися так звані «Поправки для Великої Британії»: їй відшкодовувалося 66% різниці між внеском країни в бюджет та тим, що вона отримувала з нього у вигляді дотацій та проектів підтримки. Сума компенсації розподіляється між іншими державами-учасницями ЄС шляхом збільшення розміру їх внеску до ВНД ЄС. Проте, Німеччина, Нідерланди, Австрія і Швеція, платять лише 25% від їх нормального фінансування частки компенсації Великої Британії [15, с. 136].

При обговоренні параметрів довгострокового бюджету ЄС на 2014 – 2020 рр. (Багаторічний фінансовий план) Британія висловила низку вимог, серед яких однією з найважливіших стала вимога про скорочення бюджету ЄС. Д. Кемерон навіть пропонував створити два бюджети ЄС: один – для єврозони, другий – для всього ЄС. Також Великобританія відмовилася в березні 2012 р. приєднатися до Бюджетного пакту – Договір про стабільність, координацію і управління Економічним і Валютним союзом. Цим договором було закріплено більш жорсткі вимоги до фінансової дисципліни держав-членів, які мають прагнути досягнути бездефіцитних (збалансованих) бюджетів[2].

Суперечності у Великобританії виникають і в економічних питаннях. Однак, в меншій мірі, ніж в політичній сфері та інституційній діяльності. Єдиний внутрішній ринок став тим інтеграційним проектом, умови якого незмінно Великобританія виконує. У міру просування по шляху поглиблення інтеграції розрив зменшувався, згладжувалися протиріччя Великобританії з іншими учасниками в області аграрної, регіональної, енергетичної політики.

Одним з найболючіших питань для Великої Британії та одним із найбільш важких випробувань для Європи стала проблема імміграції, яка серед інших причин, в найбільшій мірі для британців, відігравала роль каталізатора від'єднання від ЄС. Починаючи з 2015 р. Європа зіткнулася з найбільшою хвилею міграції з середини 1990-х років (додаток Г). Це біженці з охоплених війнами країн Африки і Близького Сходу - Сирії, Афганістану, Лівії, Іраку та інших держав, націлених отримати притулок в Європі, здебільшого, в найбільш економічно розвинених країнах Старого Світу. За підрахунками Агенції з охорони зовнішніх кордонів країн-членів Європейського союзу FRONTEX [46], з початку 2015 року до країн ЄС прибуло понад 1,2 млн мігрантів, за даними Міжнародної організації з міграції (International Organization for Migration) [53], до Європи у 2015 році, в період європейської міграційної кризи прибуло понад 907 тис. мігрантів, у 2016-2017 рр. темпи міграційних потоків до ЄС уповільнилися [23]. Неочікуваний сплеск масштабів нелегальної міграції до Європи фактично показав слабкість та неготовність як європейських

інституцій, відповідальних за охорону зовнішніх кордонів та надання притулку: агенції FRONTEX та Бюро з питань надання притулку EASO, так і відверті прорахунки європейської політики контролю на кордонах [23].

Зростання кількості іммігрантів, викликало розбіжності у відносинах між країнами Євросоюзу. Британське зовнішньополітичне відомство закликала переглянути міграційне законодавство ЄС і запропонувало ввести законодавчі заходи, які гарантували би повернення на батьківщину біжінців.

Оскільки Великобританія не входить до Шенгенської зони, однією з британських вимог було встановлення більш жорстких правил імміграції також і з середині самого ЄС через механізми, які б дозволили державам-членам, таким як Великобританія, відновити почуття справедливості імміграційної системи і зменшити натиск імміграційного потоку на освітню, медичну системи і соціальне забезпечення. Одна з важливих пропозицій полягала в забороні вільного руху населення майбутніх нових членів ЄС до тих пір, поки їх економіка не вирівняється за показниками з іншими членами ЄС[1].

Виходячи з тих проблем, що виникли у взаємовідносинах Великобританії і ЄС, всередині угруповання, для спасіння ситуації й упередження виходу Великої Британії з ЄС британським урядом у лютому 2016 р. було запропоновано напрями реформування інтеграційного об'єднання в сфері економічного управління, забезпечення конкурентоспроможності, імміграційного законодавства. ЄС погодився на запропоновані Британією кроки реформування, через досягнення компромісу між «британським викликом» та чинною європейською моделлю, що дало підстави Камерону заявити про підтримку збереження членства Британії в ЄС і призначити референдум на 23 червня 2016 р, сподіваючись на позитивний результат референдуму. Результати голосування стали несподіванкою для всього світу: за Brexit проголосували 51,9 %, а проти – 48,1% [31]. Отже, причини Великої Британії для виходу з ЄС вже зародилися давно, а ідея того, що без ЄС економічна ситуація у Великобританії поліпшиться і проблеми будуть вирішені є досить дієвою і реальною у думках багатьох британців.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ НАСЛІДКІВ ВИХОДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ З ЄС

2.1 Соціально - економічні наслідки та загрози для ЄС і Великої Британії внаслідок дезінтеграції

Проведення референдуму щодо виходу Великобританії з ЄС стало серйозним викликом для обох сторін. Із суто прагматичної точки зору слід визнати, що Велика Британія з самого початку перебування в ЄС, головним чином була зацікавлена в участі в Єдиному внутрішньому ринку об'єднання і розглядала свою співпрацю з Європою в повній мірі, саме в цьому інтеграційному проєкті. Вихід зі складу ЄС може викликати складні, в першу чергу економічні наслідки як для Великобританії так і для самого ЄС. З огляду на це, передбачити, а тим більше, надати оцінку таким наслідкам є складною задачею, але й надзвичайно важливою у розумінні всіх очікуваних змін для всіх акторів міжнародних відносин. В цьому аспекті слід визначити основні проблемні сфери та можливі ризики. За підрахунками експертів, Brexit буде коштувати британцям 56 млрд євро на рік. [43].

Розглянемо як змінювались макроекономічні показники до проведення переговорів про вихід Великобританії з ЄС та після оприлюднення інформації в 2015 році про проведення референдуму. Тенденцію щодо змін будемо визначати за допомогою таких статистичних показників як: абсолютний приріст, темп зростання, темп приросту (базисний та ланцюговий) (додаток Д). Дані аналізованого періоду – 2011-2016 рр. свідчать, що за останні п'ять років базисний та ланцюговий темп зростання ВВП збільшувався до 2014 року. Темп приросту ВВП, що мав тенденцію до зростання протягом чотирьох років до 2015, на сьогодні має від'ємний показник по ланцюговому розрахунку (додаток Е). Зростання ВВП у Сполученому Королівстві теж виявилось нижчим, ніж в інших країнах ЄС. Про підтвердження цих даних свідчить таблиця Е.2. Причиною такого явища можуть бути різні фактори, але більшість політиків та економістів притримується думки, що це є наслідками Brexit. Крім того, й

надалі у 2017 р. спостерігався знижений приріст ВВП Великобританії. Про це свідчать оприлюднені дані, проведеного дослідження інституту IHS Markit: розвиток економіки Великобританії відбувався повільнішими темпами порівняно зі зростанням економіки 19 країн-членів Євросоюзу. Індекс споживчих настроїв у сфері послуг Великобританії зростав у липні 2017 року повільніше, ніж це відбувалося в Євросоюзі[12].

Темп зростання та темпи приросту ВВП на душу населення також вказують на уповільненні в зростанні й взагалі зменшення доходів (додаток Ж). Однак з проведеного дослідження ми бачимо, що рівень ВВП на душу населення в Великій Британії більший ніж у більшості країн Європейського Союзу див.табл.Ж.2. і складає 39899 дол. США Розглянувши динаміку показників безробіття в країні й порівнюючи рівень безробіття з 2011 роком Великобританія показує зниження рівня. Але все ж таки вихід Британії з ЄС, несе низку впливових мінусів на цей показник (додаток И). Закриття банків і банкрутство підприємств може призвести до безробіття. Однак масштаби його поки що оцінити складно. Деякі експерти вже говорять про можливу втрату мільйонів робочих місць, інші ставляться до таких оцінок з часткою скептицизму. Майбутнє Британії залежить, зокрема, від іноземних компаній – залишаться вони в неєвропейській Британії або ж згорнуть свої філії до кращих часів, а також від того, чи зможуть британці сформувати усередині країни необхідну кількість робочих місць без сторонньої підтримки [5].

Отже, аналіз наведених індикаторів економічного розвитку Великої Британії дає підстави зробити узагальнюючі висновки: інформація про вихід країни з Європейського Союзу та безпосередньо процеси Brexit вже стали негативно впливати на економічний розвиток Великобританії.

На коливання найважливіших макроекономічних показників – змін ВВП, промислового виробництва та інших чутливо реагує міжнародне бізнес-середовище, міжнародні інвестори. Оскільки розв’язання проблеми збільшення обсягів залучення інвестиційних ресурсів значною мірою залежить від макроекономічної стабілізації та наявності тенденції зростання.

Серед параметрів інвестиційного ризику превалюють якісні параметри. Суттєвий ризик для інвесторів може бути пов'язаний зі зміною «правил гри», що встановлює уряд, наприклад: податкові закони, закони про вивезення прибутку тощо. Після проведених розрахунків щодо визначення абсолютного приросту, темпів зростання та приросту чистих іноземних інвестицій в Британію, можемо зробити висновок, що взагалі тенденція є зростаючою, а в період з 2015р., інвестиції зросли майже вдвічі (додаток К).

Однак на рівні позитивних тенденцій відбувається зниження загальної інвестиційної активності й привабливості британських активів. Так, британська авіакомпанія EasyJet першою з великих корпорацій країни вирішила перевести частину свого бізнесу в ЄС. Щоб не втратити право здійснювати авіап перевезення на внутрішньоєвропейських маршрутах, в Австрії була зареєстрована її дочірня компанія EasyJet Europe. Європейське банківське управління і Європейське агентство лікарських засобів прийняли рішення покинути Лондон, де в цих агентствах задіяно близько 1000 співробітників.

Інвестори намагаються формувати максимально збалансований і диверсифікований портфель активів, особливо інвестування в умовах невизначеності й ризику, яким є ринок ВБ. У таких умовах вигідним може бути формування портфелю довгострокових британських інвестицій ЄС [32, с. 130].

Невизначеність перспектив економічного розвитку Великої Британії за нових умов, викликає побоювання у світової спільноти щодо фінансових наслідків. Лондон є найбільшим фінансовим центром не тільки Європи, а й світі. За останній рік 350 млрд євро – це біля 17% всіх інвестицій європейських банків в британську економіку вивели континентальні банкіри з острівних активів. Активи банків скоротились з 1,94 трлн євро до 1,59 трлн, зобов'язання банків – з 1,67 трлн до 1,34 трлн євро [20]. Загалом, за попередженням аналітиків, банки здатні вивести британських активів приблизно 2,1 трлн дол. Для Великої Британії такий розвиток подій може деформувати фінансовий сектор, який забезпечував Британії біля 248 млрд дол. на рік – це 8% ВВП, а з суміжними галузями – майже 12%, а також 29% загального експорту[20]. Однак,

найбільші побоювання стосуються ланцюгових наслідків, які спричинить банківська система не тільки на лондонську, а й британську економіку: торгівлю товарами, освіту, розважальні установи, транспорт (додаток М). З 12 найбільших інвестиційних банків у Лондоні - Barclays, BNP Paribas, Citigroup, Credit Suisse, Deutsche Bank, Goldman Sachs, HSBC, JP Morgan, Lloyds, Nomura, Standard Chartered і UBS - сім вже оголосили про перенесення штаб квартири або відкриття додаткових офісів у Франкфурт-на-Майні [20].

Також вплив процедури Brexit помітно відображається на курсі фунтів стерлінгів, який з червня 2016 р. розпочав своє падіння, і в перший день після референдуму впав на 15%. Далі був досить волотильним і на сьогодні досяг відмітки 1,38 дол. Це, своєю чергою, призвело до здороження імпорту до країни та посилило темпи інфляції, що відобразилось на купівельній спроможності британських споживачів [12]. І за прогнозами падіння може продовжуватися, що призведе в свою чергу до запровадження Банком Англії більш жорсткої грошово-кредитної політики. Міністерство фінансів Британії попереджає, що в разі, виходу Великобританії з ЄС, через 15 років вона недорахується від 3,4 до 9,5% ВВП. Бюджет країни ж, своєю чергою, може недоотримати від 20 млрд до 45 млрд фунтів стерлінгів у вигляді податків [33].

Аналіз наслідків та розроблення можливих сценаріїв виходу набули поточної актуальності в економічній політиці як ВБ, так і країн ЄС та їх економічних партнерів. Для обґрунтування цієї думки розглянемо три сценарії розвитку подій. Про це свідчить аналітичний звіт, наданий міністерством фінансів Великобританії у квітні 2017 року. Згідно зі звітом, у Великої Британії в разі виходу з ЄС є три сценарії з відповідними «цінами за вихід» [38].

1. Норвезький сценарій передбачає, що країна залишиться частиною європейського економічного простору, збереже доступ до єдиного вільного ринку Союзу і змушена буде виконувати певні правила Брюсселя. У цьому разі її чекає падіння ВВП на 3,8% (порівняно з тим, якби країна залишилася в ЄС), на рік кожному домогосподарству це обійдеться у 2600 фунтів стерлінгів, у податках країна буде втрачати до 20 млрд на рік.

2. Канадський сценарій передбачає, що Великобританія підпише двосторонню торговельну угоду з ЄС (як зробила Канада). У такому разі країна втратить 6,2% ВВП, для домогосподарств це обійдеться в 4300 фунтів стерлінгів на рік, а в податках британці будуть втрачати 36 млрд щорічно.

3. Сценарій COT передбачає, що Великобританія не стане укладати окрему угоду з ЄС, однак буде орієнтуватися на умови й тарифи COT. У рамках такого сценарію вона втратить 7,5% ВВП, для домогосподарств сценарій обійдеться в 5200 фунтів стерлінгів на рік, у податках країна може втратити 45 млрд на рік. Крім того, міністр фінансів попередив про перспективу скорочення витрат бюджету на такі сфери, як освіта та охорона здоров'я, у розмірі близько 36 млрд фунтів стерлінгів.

Більше ніж 50% британського експорту припадає саме на Єдиний внутрішній ринок ЄС. Міністр закордонних справ Великобританії (2014-2016 рр.) Філіп Хаммонд в даному аспекті висловив впевненість, що Британія зможе функціонувати поза межами ЄС, однак це буде мати «економічно руйнівні» наслідки, оскільки вона втратить всі ці преференції і буде змушена знову налагоджувати торговельні контакти і укласти нові угоди, які можуть не бути настільки вигідними, як раніше. Таким чином країна позбавляється вільної торгівлі, експорт товарів та кількість сплачених податків при ввезенні, транспортуванні збільшиться, що призведе до подорожчання кінцевої продукції і, як наслідок, зменшення попиту на нього і скорочення виробництва товарів через невиконаність їх виготовлення. Тенденцію до скорочення виготовлення товарів та самого експорту ми можемо спостерігати вже з 2015 р., яка продовжилась й у 2016 р. (Додаток Н).

Наразі постає питання про встановлення нових зв'язків із альтернативними ринками збуту своєї продукції. Прогнозованим варіантом подальшого розвитку відносин може стати диверсифікація економічними суб'єктами торговельних потоків і їх переорієнтація з ринку ЄС на товарні ринки інших країн. Ймовірно, що це будуть ті країни, які були відзначені міністром іноземних справ Сполученого Королівства Вільямом Хагом під час

його першого виступу у 2010 р. в пріоритетах порядку денного сучасної британської зовнішньої політики, зокрема мова йшла про співробітництво з Бразилією, Індією, Китаєм, Туреччиною та Індонезією, країнами Перської затоки, Південної Азії та Латинської Америки, а також країнами Африки, зокрема, ПАР, Нігерія та Кенія [34]. Але процес формування нових торговельних відносин і входження на нові ринки буде досить складним, витратним і тривалим, враховуючи те, що протягом останніх десятиліть основним зовнішнім ринком для компаній Великої Британії був саме європейський [32, с. 136].

На сьогодні після завершення першої фази перемовин щодо Brexit стає зрозумілим, що Велика Британія не буде йти за норвезьким сценарієм. Прихильники Brexit заявляють, що Британія може за прикладом Канади співпрацювати з іншими державами та за обопільною згодою обнулити митні ставки для вільної торгівлі. Але це зумовлює тривалі і дуже болісні перемови, результат яких складно спрогнозувати.

Слід також зазначити, що унаслідок від'єднання Великої Британії її очікують багато труднощів з торговельними партнерами, що не входять до ЄС. Ще до проведення референдуму негативну оцінку такій ситуації виказали представники влади та ділових кіл США. Товарообіг між США і Великобританією в 2014 році досяг 54 мільярдів доларів. США вже тоді попередили Великобританію про економічні наслідки виходу з ЄС. Якщо Великобританія вийде з Євросоюзу, вона втратить привілеї у торгівлі з США. Про це наголосив американський торговельний представник Майкл Фроман, який зазначив, що США майже не укладають угод про вільну торгівлю з окремими країнами, а будують платформи, до яких інші країни змогли б приєднатися з часом. Він підкреслив, що в разі виходу Великобританії з ЄС, країна буде змушена сплачувати такі ж митні тарифи і зіштовхнеться з такими ж торговельними бар'єрами, як і інші країни за межами зони вільної торгівлі. За таких умов, можуть постраждати автомобілебудівна і енергетична сфери Великобританії, оскільки європейські конкуренти за рахунок преференцій зони

вільної торгівлі можуть потіснити британських виробників на ринку США [35].

Звичайно може виникнути ситуація, коли через загрозу розпаду ЄС, а також наростаючі суперечності та намаганнями врегулювати політичну ситуацію, економічні проблеми відійдуть на другий план. Це може стати причиною загострення економічної кризи, сприяти значному погіршенню економічної ситуації в усіх країнах ЄС. І хоча Британія не є членом Європейського валютного союзу, однак є величезний ризик для ЄС втратити ВВП в розмірі 2,6 трлн євро, або 16,07% (другий показник у Євросоюзі) (таблиця Е.2).

Крім того, Британія сплачує значну суму внесків до європейського бюджету (2015 р. внесок Великобританії за членство мав скласти 17,8 млрд фунтів стерлінгів, проте в рамках угоди про перерахунок суми внесків країна заплатила в цілому 12,9 млрд) (додаток П). На думку євроскептиків, натомість вона отримує вкрай мало (насправді, згідно з міністерством фінансів, Великобританія отримує назад з європейського бюджету близько 6 млрд на рік). Основа європейського співіснування – вільний рух людей і капіталу в рамках союзу, і зовсім викликає опір у лавах євроскептиків [38]. На Велику Британію припадає близько 10% доходів бюджету ЄС. Після виходу Великобританії зі складу ЄС бюджет об'єднання буде недоотримувати щорічно від 12-15 млрд євро. Про це заявив член Єврокомісії з питань бюджету Гюнтер Еттінгер в Брюсселі, представляючи на прес-конференції орієнтири по багаторічному фінансовому плану Євросоюзу - MFF (Multiannual Financial Framework) після 2020 року. За його словами, реалізація нових завдань на 2020 рік, вимагає значних витрат. При новому бюджетному плані Євросоюзу доведеться продовжувати забезпечувати вирішення таких завдань, як міграційна криза і допомога біженцям, забезпечення контролю на кордонах, фінансування оборони і оборонних досліджень, сприяння розвитку. «Додатковий пакет складе близько десятка мільярдів на рік» [29]. Щоб закрити прогалини в бюджеті ЄС після Brexit, внески країн-членів повинні будуть

збільшені, наприклад для Німеччини це означає збільшення внеску на 16 % або на 3,8 млрд. євро [64].

Однак, після Brexit, є побоювання, що ЄС має вкрай мало часу. Від процедури виходу Великобританії, та способу закриття бюджетної прогалини, залежить як буде Євросоюз надалі об'єднувати країни континенту: з метою отримання значних переваг такої співпраці, чи навпаки через залякування сплатити надто високу ціну за вихід з нього. Що може в самій основі змінити підхід європейських столиць до Брюсселю.

Отже, можемо підсумувати, що на сьогоднішній день досить складно спрогнозувати виграє Великобританія від Brexit чи програє. Але вже сьогодні зрозуміло одне, досить проблематичний вихід Великобританії та супротив більшості наразі зменшує економічні показники країни порівняно з іншими країнами ЄС. Трансформаційні процеси в Європі можуть бути визнані успішними тільки з погляду реалізації комплексної стратегії розвитку, яка дає змогу забезпечувати ефективний взаємозв'язок між людськими, галузевими та структурними аспектами для обох учасників цього процесу.

2.2 Політична складова дезінтеграційного процесу в Європі

Вихід Великої Британії зі складу ЄС змінює існуючі реалії міжнародних відносин XXI століття та вносить суттєві корективи в зовнішню політику як Сполученого Королівства так і країн Європи.

Внаслідок прийняття рішення щодо виходу з ЄС Велика Британія буде змушена покинути механізми СЗППБ (спільної зовнішньої політики і політики безпеки. Лондон позбавить себе одного з основних міжнародних політичних майданчиків для висловлення позиції з актуальних міжнародних проблем і відстоювання національних інтересів [9, с.180]. І це може означати для країни зменшення її впливу в світі. В цих умовах Великій Британії необхідно здійснити ревізію зовнішньополітичних пріоритетів та вироблення чітких стратегій щодо взаємодії з окремими країнами та регіонами, зокрема з ЄС.

Водночас і для ЄС подолання проблем у сфері СЗППБ ЄС зважаючи на вагому участь Великої Британії в її розвитку, є досить складним питанням. Велика Британія володіє потужним дипломатичним корпусом і постійним членством в РБ ООН, ядерною зброєю, найкращими збройними силами в Європі. Країна є найбільшим донором СПБО ЄС [50, с. 2]. Згідно даних Європейського оборонного агентства Велика Британія на розвиток європейської оборони витрачає 2,5% ВВП [50, с.4]. В умовах відмови більшості країн ЄС вносити дієвий вклад у розвиток військово-політичної регіональної співпраці, перспективи розвитку ЄС у сфері безпеки в найбільшій мірі залежали від політичної волі Великої Британії, яка разом з Францією забезпечувала 50 % фінансування СПБО. У всіх багаточисельних гуманітарних місіях та миротворчих операціях ЄС, британських спеціалістів відрізняла висока компетенція. Стає зрозумілим, що Brexit для ЄС буде означати втрату свого авторитету на міжнародній арені, порушення зв'язків у світі.

Щодо співпраці Сполученого Королівства з НАТО, то можна очікувати посилення ролі в організації. За словами генсека НАТО Єнса Столтенберга, Brexit не змінить лідируючої ролі Великої Британії в Альянсі.

Виходячи зі зміни статусу Великої Британії у світовій системі міжнародних відносин, відокремлення від ЄС, можна передбачити нові напрями її зовнішньополітичної стратегії, зокрема: уникання прийняття одноосібних «ризикованих» рішень; прагнення зберегти свої «особливі відносини» з США; намагання наростити вплив в Європі та світі поза межами ЄС та посилити співробітництво з НАТО, країнами АТР, зокрема Китаєм, країнами Латинської Америки; більшої уваги зазнає система двосторонніх та багатосторонніх угод з новими центрами зростання; збереження статусу потужного культурного та освітнього простору; прагнення зменшити тягар міжнародних місій, розгорнутих ЄС.

Членство Великобританії в ЄС забезпечувало дотримуватися балансу сил та інтересів в Європі. Малі держави Союзу вбачали в Британії альтернативний центр сили франко-німецькому тандему. Великобританія також неодноразово

виступала арбітром в процесі вирішення конфлікту між Францією та Німеччиною. З виходом Великої Британії з ЄС змінюється політична система Євросоюзу, де нові умови можуть призвести до її відчутного розбалансування внаслідок ліквідації британської противаги франк-німецькому впливу. Новим викликом для Європи може стати відродження протистояння Німеччини і Франції за лідерство на європейському континенті

Окрім цього, вихід з ЄС посилить сепаратистські настрої в самій Британії. Не зважаючи на те, що у вересні 2014 року на референдумі в Шотландії більшість проголосувала за збереження цілісності Сполученого королівства, але альтернативою для шотландців було і залишається членство в ЄС з одночасним поглибленням інтеграції. Серед усіх британських регіонів Шотландія є найбільш послідовним прихильником членства в ЄС. Тому питання щодо виходу країни зі складу Великобританії залишається відкритим.

Brexit безумовно, матиме значний вплив на ситуацію в ЄС та на його майбутнє. Велика Британія є одним з політичних та економічних лідерів об'єднання. Після виходу такої країни Євросоюз чекатимуть докорінні зміни, в першу чергу, в його політиці та організації. Ця подія є на сьогодні першим та унікальним випадком в історії ЄС, адже досі ще жодна країна не залишала його[16]. Опитування проведене службою «Євробарометр» засвідчило про різке падіння довіри до ЄС навіть в тих країнах, які традиційно виступали за спільну Європу. За останні 5 років рівень довіри до ЄС в цих країнах впав у 2-3 рази і досяг історичного мінімуму. Це стосується вже не тільки Великобританії чи Іспанії, але й Німеччини та Франції [37].

Найбільшою загрозою, яка виникає внаслідок сецесії Британії, є можливий розпад об'єднання. Інші країни ЄС, усвідомляють, що вони можуть припинити членство та діяти за прикладом Великої Британії. Вже сьогодні з'являються заяви про вихід з об'єднання. Загроза втрати суверенітету стала одним з основоположних аргументів прихильників Brexit. Нарівні з проблемою нелегальних мігрантів, істотне розширення повноважень органів ЄС стало однією з причин зростання популярності ультраправих в Європі. Сьогодні, саме

в євроскептичній риторичі, незважаючи на значний її популізм, багато громадян країн ЄС бачать альтернативу брюссельській бюрократії. Так, євроскептицизм здобуває неймовірної популярності у Нідерландах. Керівник «Партії за свободу» Нідерландів Гірт Вілдерс закликав до проведення референдуму щодо членства його країни в ЄС: «Тепер наша черга. Британія вказує шлях до майбутнього. Настав час для нового старту, покладаючись на власні сили і суверенітет Нідерландів». Після результатів Brexit досить гостро стоїть це питання у Фінляндії, де була запущена петиція про референдум щодо виходу країни з ЄС. Відкинути диктат ЄС закликають словацька ультраправа «Народна партія Словаччини», євроскептики Національного Фронту – Марін Ле Пен у Франції [30].

Чимало проблем і суперечок можуть спричинити власні вимоги країн щодо реформування спільних політик, інституційної структури тощо. Кожна країна намагатиметься задовольнити власні інтереси.

З іншого боку, не слід повністю виключати можливість позитивного вирішення проблеми. Після того, як країна, що завжди була проти поглиблення співпраці, вийде з об'єднання, існують шанси, що інші члени зможуть впровадити нові реформи. Вони б могли поглибити інтеграцію та покращити економічний стан. Проте, враховуючи регіоналізацію та наявність багатьох розбіжностей у поглядах країн, це все ж таки малоімовірно[1]. Подальший розвиток подій буде залежати, перш за все, від політики європейських лідерів та рішень, які вони приймуть.

Слід зазначити, що передбачити всі наслідки дійсно складно. Зрозумілим є те, що перед європейським об'єднанням постане найбільш болюче і одне з основних питань, – як запобігти виходу зі складу ЄС інших держав? Для збереження цілісності ЄС потрібно знайти відповіді на комплекс викликів, які постали перед ним. Для упередження такої ситуації в майбутньому, вірогідно, що ЄС може задіяти таких важелів, що будуть покликані продемонструвати іншим країнам союзу всю складність процесу зламу усталених відносин в разі їх виходу.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ ВИХОДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ
З ЄС ТА НАПРЯМКИ ПОДАЛЬШОЇ СПІВПРАЦІ

Новітні геополітичні та геоекономічні процеси, що відбуваються на європейському континенті «змотивували» лідерів ЄС до пошуку рішень у подоланні глобальних викликів, які стають більш, ніж очевидними. Вирішуючи складні проблеми виходу Великобританії з ЄС, як з юридичної, так і з політичної точки зору, прагматичні європейці навряд чи будуть слідувати за одним «чистим» сценарієм. Найвірогідніше, що вони будуть обирати комбінацію із декількох варіантів.

Процес виходу Великої Британії зі складу ЄС започаткований відповідно до статті 50 Лісабонського договору про функціонування Європейського Союзу, яка передбачає процедури такого виходу. Цей процес має тривати не більш ніж два роки. Одним з головних завдань, яке стоїть перед Великою Британією та ЄС в ході переговорного процесу є розробка певного алгоритму оптимальної взаємодії у таких вимірах, як геостратегічний, інституційний, ринково-товарний, фінансовий та ін.

Взагалі сам переговорний процес в цілому поділений на три етапи (фази). Предметом обговорення першого етапу стали питання прав громадян ЄС, які живуть у Британії, та британців, які проживають в ЄС, фінансові зобов'язання Лондона перед ЄС, а також питання кордону між Сполученим Королівством та ЄС на острові Ірландія [36]. Слід зазначити, що переговорний процес, який триває з червня 2017 р. характеризується як доволі напружений та складний. Провідні експерти, які вивчають переговорний процес, стверджують, що позиція Великобританії є досить суперечливою. Лідери ЄС заявляють про «плутанину», «недостатнє лідерство» та недостатній контроль з боку британського уряду. Натомість ключові британські політичні фігури, серед яких спеціальний представник Великої Британії в ЄС у питанні Brexit Джеремі

Браун, обвинувачують Францію у намаганні підірвати статус британської столиці як фінансового центру [30].

Нарешті, після тривалих перемовин за підсумками зустрічі 8 грудня 2017 р. було узгоджено основні питання першої фази за всіма трьома пріоритетними напрямками:

Розглянемо детальніше ці три питання:

1. Безумовно, одним з найскладніших проблем переговорів стало обговорення фінансових зобов'язань, взятих Великою Британією в рамках ЄС та інші питання фінансового характеру, які виникають у зв'язку з Brexit. Неготовність платити 60 млрд. євро (сума компенсації якої прагнув отримати ЄС) викликав незадоволення з боку Лондону та затягування прийняття рішення першого етапу (Велика Британія називала суму в 20 млрд. євро). В результаті на заключному раунді переговорів сторони узгодили методологію визначення кінцевої суми компенсації за вихід Сполученого Королівства з ЄС. Зрештою, стало відомо, що остаточний розмір виплат за вихід Великої Британії з Європейського Союзу сторони домовились не розголошувати, але згодом, прем'єр-міністр Великої Британії Тереза Мей повідомила про виплати від 40 до 44 млрд. євро [14].

2. Сполучене Королівство та ЄС досягли угоди щодо ірландського питання. Згідно домовленостям, Ірландська Республіка відмовляється від посягань на Північну Ірландію, а Британія, в свою чергу, погоджується на вільне переміщення товарів, послуг і громадян через кордон протяжністю 360 км (тобто після Brexit кордони між двома частинами Ірландії будуть відкритими), а також відновить автономію Північної Ірландії у складі Великобританії, фактично скасовану в 1972 році.

3. Як відомо, у Великій Британії проживає близько 3 мільйонів громадян ЄС. Їхній правовий статус і права є одним з найскладніших питань у процесі виходу Великої Британії з ЄС. Громадянам Європейського Союзу, що проживають на території Великої Британії, буде надано дворічний пільговий період для подачі заяви з врегулювання їхнього статусу у країні після Brexit.

Про це повідомив, виклавши плани програми масової реєстрації, Департамент з виходу з Європейського союзу й Міністерство внутрішніх справ. Тереза Мей зауважила, що підсумкова угода гарантує захист прав громадян ЄС «на основі британського права і в британських судах» [63].

Зрештою, також були зафіксовані домовленості з додаткових питань переговорів, зокрема такими, як вихід Великобританії з Європейського агентства з атомної енергії (Євроатом), співпраця в цивільних і торговельних сферах, поліцейське співробітництво щодо кримінальних питань.

З такими результатами було завершено першу фазу Brexit. 27 країн, що залишаються в рядах ЄС, констатували, що в ході першої фази переговорів був досягнутий значний прогрес, проте, за словами канцлера Німеччини Ангели Меркель, друга фаза обіцяє бути ще більш складною [20].

Переговори другого етапу повинні початися в кінці січня або початку лютого 2018 року. На другому етапі мають бути обговорені майбутні відносини між Великою Британією та ЄС після того, як Британія покине Євросоюз. Це включає обмежений за часом перехідний період і питання торговельних відносин, їх учасникам належить обговорити умови дворічного перехідного періоду після того, як у березні 2019 року Британія покине ЄС [13]. Оскільки Великобританія на час перехідного періоду залишається в митному союзі і спільному ринку, що передбачає свободу руху капіталу та робочої сили, їй необхідно буде дотримуватися торгової політики ЄС. За словами Мішеля Барньє (голова переговорної групи від Брюсселя у Brexit-переговорах): «Усі правила та політика ЄС повинна і далі виконуватись. Натомість Великобританія у цей період вже не буде представлена у керівних органах ЄС, повідомив представник Брюсселя». Так, раніше міністр Великобританії з питань Brexit Девід Девіс заявив, що Британія планує отримати торгову угоду з Євросоюзом, яке буде включати кращі частини угод ЄС з Японією, Канадою і Південною Кореєю, в тому числі фінансові послуги[26].

Третій етап – це «перехідна угода», завдання якої - визначити правила і норми, за якими буде будуватися співпраця після березня 2019 року і до

укладення всіх нових домовленостей, передбачених другою фазою. Проміжні норми будуть діяти не більше двох років, після чого Велика Британія та ЄС перейдуть до постійних відносин в новій якості.

Європейський Союз планує завершити переговори по Brexit до жовтня 2018 року, ратифікація угоди про вихід з ЄС у Великобританії та в ЄС, повинна відбутися до 29 березня 2019 року. Взагалі, перехідний період після виходу з ЄС Великобританії повинен завершитися не пізніше 31 грудня 2020 р.

На сьогодні серед громадян Великобританії спостерігається дедалі більший розрив між кількістю противників та прихильників виходу Сполученого Королівства зі складу Європейського Союзу. Про це свідчать оприлюднені 17 грудня 2017 р. британським виданням The Independent дані соціологічного опитування. Згідно з дослідженнями громадської думки, на сьогодні 51% опитаних громадян не бажає виходу Великобританії зі складу ЄС, натомість 41% респондентів схвалюють цей крок. Як зазначають соціологи 10% різниці між противниками та прихильниками виходу країни з членства ЄС – найвищий показник з моменту проведення референдуму щодо цього питання. Все це ускладнює питання виходу Великобританії з ЄС.

Крім цього питання Brexit ускладнюються наступними проблемами[26, 17, 25, 57]:

1) 17105 правил ЄС після Brexit більше не будуть діяти в Великобританії, що змусить уряд країни переглянути і замінити їх національним законодавством. Однак проблема в тому, що парламент Великобританії працює занадто повільно, під обговорення підпадає від 60 до 100 законів на рік. Тому британському уряду доведеться прийняти нові правила за прискореною процедурою. На сьогодні в законодавчому полі Британії діє близько 2000 нормативів. Навіть якщо в майбутньому буде реалізовано вдвічі більше, процес займе багато років;

2) важливою умовою подальшої співпраці Великої Британії з Євросоюзом є врегулювання питання вільного ринку. За нинішніх умов Європейським Союзом підписано 43 угоди про зону вільної торгівлі. Відповідно виходячи з

Єдиного ринку та Митного союзу перед Сполученим Королівством постає питання перегляду існуючих інтеграційних угод в рамках ЄС протягом перехідного періоду, який триватиме два роки. Але за словами головного парламентаря від Євросоюзу, члена Єврокомісії Мішель Барньє слід враховувати, що його повинні ратифікувати понад 35 парламентів на регіональному та національному рівнях [17]. За умов перехідного періоду, Великобританія має право вести перемови з іншими країнами по торгових угодах, але в цей період вони унеможливають їх застосування;

3) якщо Великобританія не складе нової угоди з Європейським Союзом про вільну торгівлю, то зовнішньоторговельний режим буде регулюватиметься правилами та принципами Світової організації торгівлі. Унаслідок цього значна кількість товарів підпаде під митне регулювання. Відповідно до митної класифікації товарів кожен товар включений до певного розділу, товарної групи, позиції, субпозиції. Розмір мита визначається за допомогою ставок мита, які є частиною митного тарифу Наприклад, за даними британської промислової асоціації СБІ, для хліба, печива та солодоців існує 13608 різних категорій. Ставка мита на шоколад встановлено на рівні 38 % на лосось – 13%, на гальма в автомобільній промисловості – 4 %, віскі – за нульовою ставкою;

4) Понад 1,6 млн. шотландців (62 %) віддали свої голоси за членство в Європейському Союзі (додаток Р) їх кількість помітно збільшується. Шотландці хотіли б мати спеціальну домовленість, що дозволило б їм залишитися в Європейській економічній зоні незалежно від Великої Британії. В цих умовах перший міністр шотландського уряду Нікола Стерджен обіцяє ініціювати другий референдум про незалежність Шотландії [2].

За умов комплексного вирішення усієї сукупності завдань як внутрішньо-так і зовнішньоекономічного розвитку, міжнародних відносин Великої Британії та самого ЄС після Brexit можна сподіватись на подальшу рівноправну та ефективну співпрацю.

ВИСНОВКИ

Дослідження євроінтеграційного розвитку Великої Британії та процесу її дезінтеграції дають підстави для наступних висновків:

1. З самого початку процесів інтеграції на європейському континенті, своєрідність геополітичної позиції Великої Британії в прагненні зберегти імперський статус, переважання національних інтересів над спільними європейськими відкладали її вступ до європейського об'єднання. Однак і після приєднання до ЄС розвиток відносин Великобританії з країнами Західної Європи характеризується ускладненнями в пошуку напрямів оптимальної взаємодії, суперечностями і боротьбою за лідерство. Саме, проблема узгодження національних та наднаціональних інтересів в ЄС, їх загострення в процесі розбудови інтеграційних механізмів, щонайбільше виразно представлена в політиці євроінтеграції Британії і відрізняє країну від решти провідних західноєвропейських держав, які погоджувались на їх користь.

2. Особливість геополітичної думки Великої Британії виходить з відмінностей у політичній та правовій системах, структурі зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних пріоритетів, ставленні до культурної ідентичності. Основний зміст протиріч в британській позиції зводився до низки проблем, що і стали причинами Brexit, а саме: стримане відношення до процесу поглиблення; розбіжності у формуванні спільної зовнішньої політики; суперечності у функціонуванні бюджетної системи ЄС; принципові заперечення у функціонуванні єврозони; імміграційна політика ЄС. Суперечності у Великобританії виникають і в економічних питаннях, однак, в меншій мірі, ніж в політичній сфері та інституційній діяльності. Єдиний внутрішній ринок став тим інтеграційним проектом, умови якого незмінно Великобританія виконує. Саме заради доступу до європейського ринку Британія свого часу і вступала до континентального об'єднання. У міру просування по шляху поглиблення інтеграції розрив зменшувався, згладжувалися протиріччя Великобританії з іншими учасниками в області аграрної, регіональної, енергетичної політики.

3. Проведення референдуму щодо виходу Великобританії з Європейського Союзу стало серйозним викликом для обох сторін. Вихід зі складу ЄС може викликати складні наслідки, як економічного так і політичного характеру. В цьому аспекті слід визначити основні проблемні сфери та можливі ризики. Порівняння макроекономічних показників до проведення переговорів про вихід Великобританії з ЄС та після референдуму довів прояв тенденції негативного впливу на економіку Великої Британії. Негативні зміни відбулися в зовнішній торгівлі, інвестиційній сфері, валютно-фінансовій. Отже, можемо підсумувати, що на сьогоднішній день досить складно спрогнозувати виграє Великобританія від Brexit чи програє. Але вже сьогодні зрозуміло одне, досить проблематичний вихід Великобританії та супротив більшості наразі зменшує економічні показники країни порівняно з іншими країнами ЄС.

4. Вихід Великої Британії зі складу ЄС змінює існуючі реалії міжнародних відносин XXI століття та вносить суттєві корективи в зовнішню політику як Сполученого Королівства так і країн Європи. В цих умовах Великій Британії необхідно здійснити ревізію зовнішньополітичних пріоритетів та виробити чітку стратегію щодо взаємодії з окремими країнами та регіонами.

5. Brexit безумовно, матиме значний вплив на ситуацію в ЄС та на його майбутнє. Після виходу Великої Британії, яка є одним з політичних та економічних лідерів об'єднання, ЄС очікуватимуть докорінні зміни, в першу чергу, в його організації та політиці. Найбільшою загрозою, яка виникає внаслідок сецесії Британії, є можливий розпад об'єднання. Новітні геополітичні та геоекономічні процеси, що відбуваються на європейському континенті «змотивували» лідерів ЄС до пошуку рішень у подоланні глобальних викликів, які стають більш, ніж очевидними.

6. Виявлено, що вихід Великої Британії зі складу ЄС є формою прояву глобальної тенденції до відродження елементів ізоляціонізму у МЄВ; встановлено, що напрацювання Єврокомісії та уряду Британії щодо подальшої співпраці Євросоюзу та Великобританії можуть бути використані у виробленні моделей співробітництва країн Східного партнерства з ЄС у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бонтуш І. ЄС без Великобританії: нова форма співпраці чи розпад союзу? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iac.org.ua/yes-bez-velikobritaniyi-nova-forma-spiivpratsi-chi-rozpad-soyuzu/>.
2. Бруслик О. Окремий шлях Британії в процесі побудови і трансформації ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://world.lb.ua/news/2016/01/23/326081_britaniya_ies_maybutnie_tumani_.html.
3. Великобританія в європейських інтеграційних процесах: Автореф. дис... д-ра політ. наук: 23.00.04 [Електронний ресурс] / В.Ю. Крушинський; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2004. — 32 с.
4. Вплив позицій держав-членів на формування стратегічної відповіді ЄС на російсько-український конфлікт [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com.ua/ekspertna-dumka/view/article/vpliv-pozicii-derzhav-chleniv-na-formuvannja-strategichno/#sthash.X7MEkkR9.dpuf>.
5. Вплив Brexit на економіку Великобританії/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://chp.com.ua/stati-partnerov/finansy-banki-ekonomika/item/42593-vliyanie-brexit-na-ekonomiku-velikobritanii>
6. Гранчак Т. «Brexit: результати, наслідки, прогнози» // Інформаційно-аналітичний журнал №12. – 2017. Електронне джерело: https://www.google.com.ua/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_&met_y=ny_gdp_mktp_cd&hl=ru&dl=ru
7. Грицяк І. Правова та інституційна основи Європейського Союзу: Підручник / І.Грицяк, В.Говоруха, В.Стрельцов / За заг. ред. М. Бойцуна, І. Грицяка, Я. Мудрого та ін. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2009. – 620 с. – (Серія “Бібліотека державного службовця у галузі європейської інтеграції”).
8. Грубінко А. В. Взаємодія держав «Великої трійки» в системі зовнішньої політики та політики безпеки ЄС [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com.ua/ekspertna-dumka/view/article/vzajemodija-derzhav-velikoji-triiki-v-sistemi-zovnishno/#sthash.7tl3uLS2.dpuf>.
9. Грубінко А. В. Європейська політика Великої Британії в контексті проблем та перспектив розвитку СЗППБ ЄС (2010-2014 рр.) / А. В. Грубінко // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - 2014. - Вип. 41. - С. 175-181. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2014_41_34
10. Грубінко А. В. Участь Великої Британії у європейській політичній інтеграції: між атлантизмом та європеїзмом / А. В. Грубінко // Європейські історичні студії. – 2015. – № 1. – С. 6–17.
11. Деріга. В.В. Характерні риси й особливості розширення ЄС / В. Деріга //

- Світова та європейська інтеграція: Навч. посіб. / За ред. Багмет М. О. – Миколаїв: Вид-во МДГУ, 2008. – С. 120 – 139.
12. Дослідження: Британська економіка за темпами зростання відстає від Єврозони. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk8/a-39957430>
 13. Другий раунд переговорів щодо Brexit: чого очікувати [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/%-39725024>
 14. Європарламент проголосував за початок другої фази переговорів щодо Brexit [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/205809> (Актуально на 13.12. 2017 р.)
 15. Європейська інтеграція: Навч. посібник. / за ред. М. І. Макаренка, Л. І. Хомутенко; [М. І. Макаренко, Л. І. Хомутенко, І. І. Д'яконова та ін.]. – Київ: ЦУЛ, 2014. – 344 с.
 16. ЄС без Великобританії: нова форма співпраці чи розпад союзу? [Електронний ресурс] // Free Voice Information Analysis Center. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://iac.org.ua/yes-bez-velikobritaniyi-nova-forma-spiivpratsi-chi-rozpad-soyuzu/>.
 17. ЄС відмовився надати особливі умови для лондонського сіті після brexit [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://povin.com.ua/84447-19-12.html>.
 18. История мировой экономики. Хозяйственные реформы 1920-1990 гг.: Учебное пособие / под ред. проф. А.Н. Марковой [А. Н. Маркова, Н.С. Кривцова, А.С. Квасов и др.]. – М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1995. – 195 с.
 19. Історія об'єднаної Європи. - Частина 1,2,3 . [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://h.ua/story/65474/>
 20. Итоги 2017 года. «Брексит» становится неизбежным. Часть 1 [Електронний ресурс]. - Режим доступа: <https://www.europalibera.org/a/blog-ernest-wardanean/28933524.html> (Актуально на 19 декабря 2017 г.)
 21. Константинов В. Brexit: чи є загроза єдності Великої Британії? [Електронний ресурс]/В. Константинов // Дзеркало тижня. Україна. – 2017. – 15 квітня (№ 4). – Режим доступу: https://dt.ua/columnists/brexit-chi-ye-zagroza-yednosti-velikoyi-britaniyi-239844_.html - Заголовок з екрану
 22. Копійка В. В. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посіб. /В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко; за ред. Л.В. Губерського. 2-ге вид., виправл і доповн. — К.: Знання, 2012. — 759 с.
 23. Міграційні страхи» Європи: погляд з України. Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень Борисфен Інтел [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/01-Migration+fears/>
 24. Наслідки виходу Великобританії з ЄС/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://closeurope.com/vykhod-velikobritanii-iz-es/>

- 25.Панченко Юрій. Головний економіст ЄБРР: Ціни на нафту знизяться або залишаться на \$50. Сценарій залежить від Трампа [Електронний ресурс] / Ю. Панченко // Офіційний сайт «Європейська правда». – Режим доступу : <http://www.eurointegration.com.ua/interview/2016/11/23/7057880/>. (Актуально на 11.12.2016 р.).
26. Перехідний період Brexit повинен завершитися до 2021 року, - Єврокомісія: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/perehodnoy-period-brexit-dolzhen-zavershitsya-1513778045>.
- 27.Політичні позиції щодо європейської економічної та соціальної моделі: мозаїка інтересів / Фонд ім. ФрідріхаЕберта, Регіональне представництво в Україні та Білорусі. Маріус Буземайер, Крістіан Келлерман, Александер Петрінг, Андрей Штухлік – К.: Заповіт, 2007 – 52 с.
- 28.Попович А. Интеграция: теоретические аспекты. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fmp-gugn.narod.ru/pop2.html> .
- 29.После Brexit бюджет Евросоюза будет недополучать 12-15 млрд евро ежегодно [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://vybor.ua/news/world_news/posle_brexit_byu_1_et_evrosoyuza_budet_nedopoluchat_12_15_mlrd_evro_ejegovodno.html
- 30.Путін, "Трампи́зм" і "парад референдумів": хто працює над розвалом ЄС [Електронний ресурс] – Режим доступу: ipress.ua/.../parad_referendumiv_ho_i_navishcho_hoche_rozvalyty_yes_171435.html. (Актуально на 10 07 2016)
- 31.Референдум у Великобританії / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://vybor.ua/article/vneshnjaja_politika/referendum-v-velikobritanii-urok-dlya-ukrainy.html
- 32.Сабадаш В. В. Економіко-інституційний аналіз наслідків дезінтеграційних процесів у Європейському Союзі / В. В. Сабадаш, В. В. Гаврилова // Механізм регулювання економіки. – 2016. – № 4. – С. 127-137.
- 33.7 наслідків виходу Великобританії з ЄС [Електронне джерело] - Режим доступу: <https://www.volynnews.com/news/policy/7-naslidkiv-vykhotu-velykobrytaniyi-z-yes/>
- 34.Стан та перспективи розвитку відносин України та Великобританії". Національний інститут стратегічних досліджень Аналітична записка [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/342/>
- 35.США пригрозили Британії торговельними проблемами в разі виходу з ЄС: The Guardian 29 жовтня 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/ssha-prigrozili-britaniyi-torgovelnimi-problemami-v-razi-vihodu-z-yes-the-guardian-189351_.html.

36. Туск оцінив складність переговорів щодо Brexit [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unian.ua/world/1990114-tusk-otsiniv-skladnist-peregovoriv-schodo-brexit.html>
37. Україна – ЄС: проблеми інтеграції». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kuchma.org.ua/>
38. Федоришина К. У скільки Великобританії обійдеться вихід з ЄС [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eizvestia.com/uk/ekonomika-ukr/full/785-u-skilki-velikobritani%D1%97-obijdetsya-vihid-z-yes>
39. Экономика Европейского Союза [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ereport.ru/stat.php?razdel=country&count=eu>.
40. Яковюк І. В. Brexit: причини і наслідки британського референдуму / І. В. Яковюк // Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики: зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. – Харків, 2016. – С.25–29.
41. Ямпольська Л. М. Інтеграційні процеси в Європі та Велика Британія (1973—1997 рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук. 07.00.02. / Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Х., 2004. — 20 с.
42. Britain may continue with some EU cooperation post-Brexit: Johnson [Electronic resource] // Site “Reuters”. – Access mode: <https://www.reuters.com/article/us-britain-eu-johnsonidUSKBN13T0CD?il=0>. (Актуально на 14.12.2016 р.).
43. Die Welt: Выход Великобритании из Евросоюза отправит рынки в 2008-й год [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.finanz.ru/novosti/valyuty/Die-Welt-vykhod-velikobritanii-iz-evrosoyuza-otpraviv-rynki-v-2008-y-god-1000569091>.
44. DT.UA склало карту лояльності країн ЄС до Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/POLITICS/zn-ua-sklalo-kartu-loyalnosti-krayin-yes-do-rosiyi-195501_.html.
45. Eurostat - [Electronic recourse]. – Regime of access : <http://ec.europa.eu/eurostat>
46. European Border and Coast Guard Agency (Frontex) - Europa EU-[Electronic recourse]. – Regime of access : https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_en
47. ESS -[Electronic recourse]. – Regime of access : <http://ec.europa.eu/eurostat/web/ess/latest-news>
48. Financial report for financial year 2012 [Електронний ресурс] / Official site of the European Commission. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/budget/biblio/documents/2012/2012_en.cfm. – Назва з екрану.
49. Global Competitiveness Report 2012-2013 [Electronic recourse]. – Regime of access: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012

-13.pdf

50. Guzelyte S. National Defence Data 2012 of the EDA participating Member States / S. Guzelyte. – Brussels, 2014. – 32 p.
51. Index of Economic freedom 2014 [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://www.heritage.org/index/ranking> .
52. International Monetary Fund [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://www.imf.org/external/index.htm> .
53. International Organization for Migration [Electronic recourse]. – Regime of access: <https://www.iom.int/>
54. Low Firm Limited / [Electronic recourse]. – Regime of access : <https://www.lawfirmuk.net/>
55. Osborne George. Brexit will cost more than 5000 euro per year for British households [Electronic resource] / G. Osborne // Site “Euronews”. – Acces mode: <http://ua.euronews.com/2016/04/18/permanently-poorer-brexite-warning-from-uk-finance-minister>. (Актуально на 10.12.2016 p.).
56. Office for National Statistics of the United Kingdom - [Electronic recourse]. – Regime of access : www.ons.gov.uk
57. Theresa May joins G20 summit to face Brexit warnings from US and Japan // The Guardian. – 2016. – 4 September. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/world/2016/sep/04/g20-theresa-may-warns-of-tough-times-for-uk-economy-after-brexite>
58. The Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://www.oecd.org/investment/statistics.htm>.
59. The World Bank [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://www.worldbank.org> .
60. The World Bank Group / [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>
61. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007 [Електронний ресурс] / Official Journal of the European Union. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/> –
62. Unctadstat [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx> .
63. Viel Spaß, Theresa May! [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://www.zeit.de/wirtschaft/2017-03/brexit-grossbritannien-eu>
64. Was der Brexit Deutschland kosten könnte Süddeutsche Zeitung [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://www.sueddeutsche.de/politik/eu-was-der-brexit-deutschland-kosten-koennte-1.374357110>. November 2017.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1- Показники ВВП Великобританії 1935-1985 рр., млрд. дол.

Рік	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985
ВВП	4,676	7,117	9,816	13,162	19,264	25,678	35,781	51,515	105,773	230,695	354,952

Джерело: складено за даними The World Bank Group / [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>

Таблиця А.2 – Показники ВВП провідних країн ЄС по роках

Рік	Франція, дол	Великобританія, долл	Німеччина, долл
1975	292167	194992	
1976	335409	208172	
1977	359950	230768	
1978	399862	263679	
1979	449420	321249	
1980	506473	407603	
1981	555451	486642	
1982	600217	525955	
1983	632502	551092	
1984	677481	587159	
1990	1004381	863501	
1991	1032048	924277	1506739
1992	1089066	913433	1641991
1994	1196166	976313	1481808
1995	1231441	1020618	1468853
1996	1271899	1111520	1972710
1997	1289424	1370456	1958508
1998	1350149	1463329	2104561
1999	1408160	1564019	2215456
2005	1771979	2027519	2300860
2016	2228858	2401402	3144050

Джерело: складено за даними The World Bank Group / [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>

Продовження додатку А

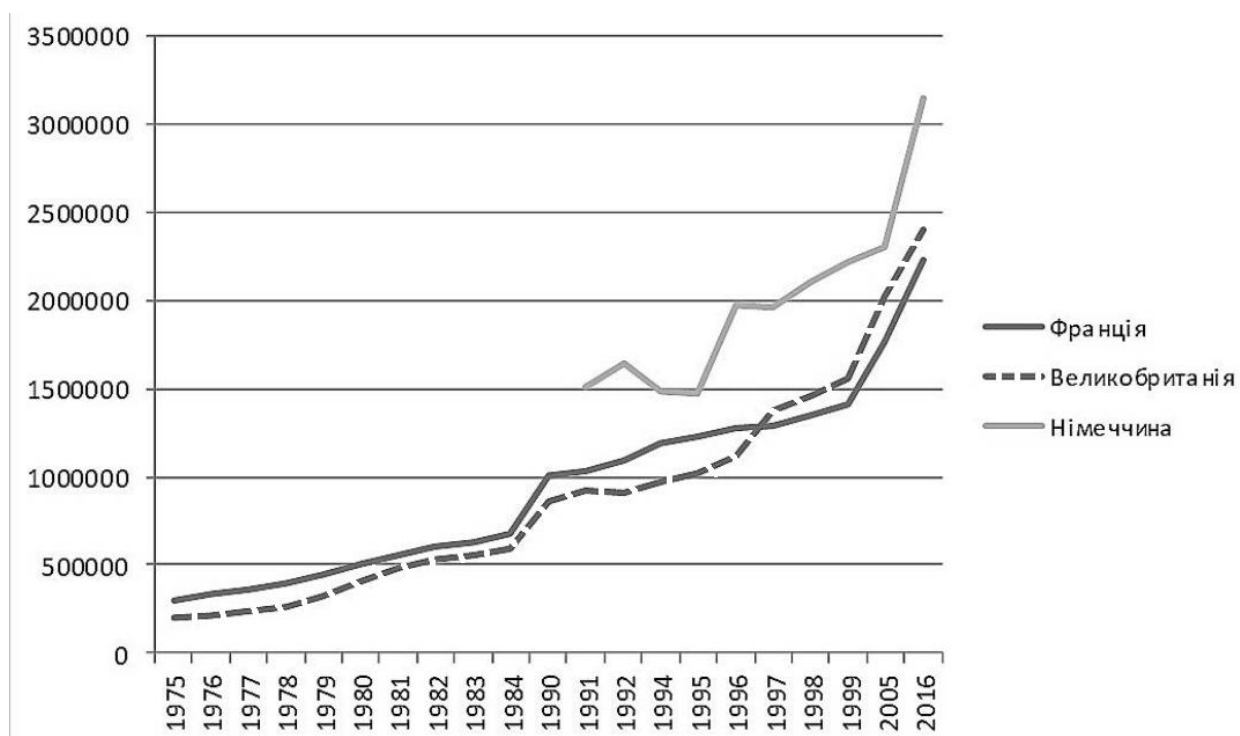

Рисунок А.1 – Рівень ВВП Франції, Великобританії та Німеччини

Джерело: побудовано за даними: The World Bank Group / [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>

Додаток Б

Таблиця Б.1 - Основні макроекономічні показники Великої Британії у 1973-1978 рр.

Рік	Показники						
	ВВП, млрд дол. США	ВНД на душу населення, дол. США	ЧНП, млрд дол.США	Інфляція дефлятор ВВП, %	Експорт товарів і послуг, % від ВВП	Імпорт товарів і послуг, % від ВВП	Зовнішньоторгівельне сальдо, % від ВВП
1973	192538	3840	179024	8,423	21,945	24,211	2,266
1974	206131	4290	190799	15,045	26,221	30,932	4,711
1975	241757	4800	224350	25,789	24,834	26,485	1,651
1976	232615	4930	214801	15,101	27,385	28,465	1,08
1977	236066	5140	237903	13,704	29,008	28,302	-0,706
1978	335883	5840	302135	11,467	27,387	26,082	-1,305

Джерело: складено за даними The World Bank Group / [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>

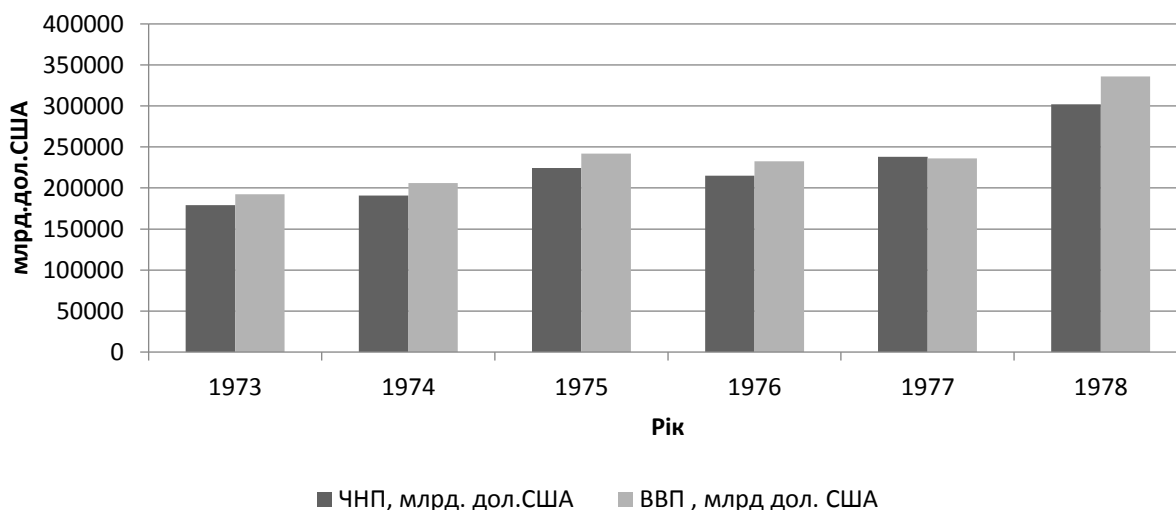

Рисунок Б.1 – Динаміка ЧНП та ВВП Великої Британії за 1973-1978 рр.

Джерело: побудовано за даними: The World Bank Group / [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>

Продовження додатку Б

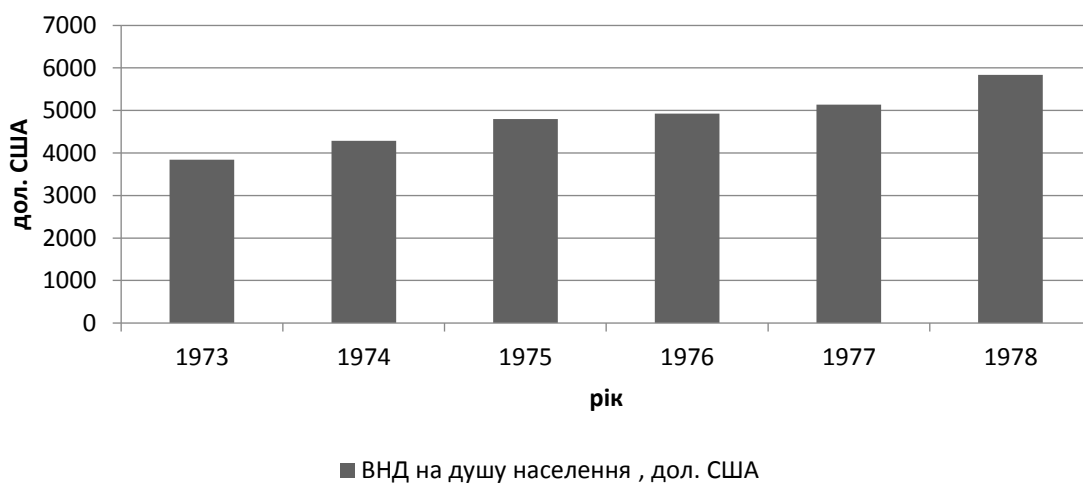

Рисунок Б.2 – Динаміка ВНД на душу населення Великої Британії за 1973-1978 рр.

Джерело: побудовано за даними: The World Bank Group / [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>

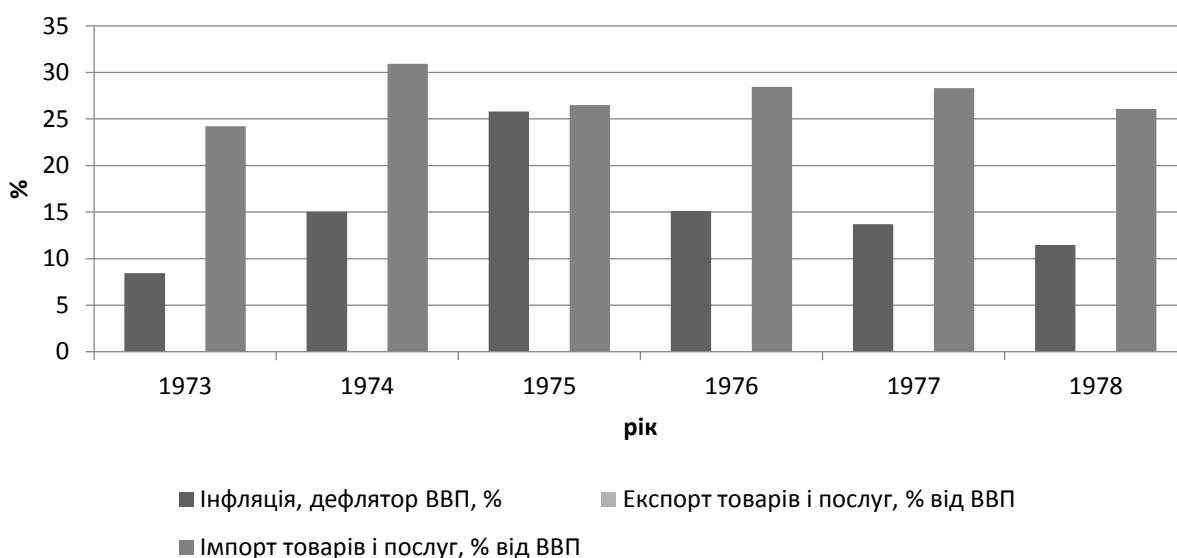

Рисунок Б.3 - Динаміка показників економічного розвитку Великої Британії за 1973-1978 рр.

Джерело: побудовано за даними: The World Bank Group / [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>

Додаток В

Таблиця В.1 - Обсяги надходження до Єдиного бюджету СС з країн – членів

Країни	Роки					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Бельгія BE	4371,9	4631,0	4661,4	4783,2	4926,5	5243,6
Болгарія BG	290,8	363,7	389,6	352,6	395,2	416,9
Чехія CZ	1167,0	1396,0	1374,1	1497,7	1682,5	1594,0
Данія DK	2219,0	2301,2	2490,9	2380,5	2448,3	2697,5
Німеччина DE	21710,0	22215,3	20509,9	23772,6	23127,1	26213,8
Естонія EE	176,7	161,2	158,5	142,4	158,6	175,7
Ірландія IE	1 586,4	1 576,6	1 533,6	1 394,3	1 338,7	1 439,2
Греція GR	3 019,9	2 327,9	2 424,8	2 310,1	1 903,0	1 804,5
Іспанія ES	9 838,2	9 966,1	11169,9	10095,4	11046,3	10746,5
Франція FR	16988,9	18025,1	20093,0	19580,8	19617,2	21296,2
Італія IT	14024,2	15144,5	15418,1	15332,4	16078,0	16543,6
Кіпр CY	170,3	179,9	199,4	184,5	184,8	185,2
Латвія LV	199,0	215,6	215,6	175,0	182,3	229,1
Литва LT	271,0	329,2	322,3	269,1	302,0	342,7
Люксембург LU	295,8	259,4	286,7	261,2	293,1	276,4
Угорщина HU	870,2	947,1	908,9	955,0	937,4	928,4
Мальта MT	57,0	60,1	64,3	61,2	66,5	68,6
Нідерланди NL	6302,8	6668,7	3337,0	5613,6	5868,9	6080,2
Австрія AT	2218,1	2194,4	2315,8	2626,9	2688,7	2942,2
Польща PL	2808,6	3472,5	3133,9	3656,8	3580,4	3908,3
Португалія PT	1460,4	1465,7	1636,7	1847,9	1734,4	1765,5
Румунія RO	1089,4	1217,6	1342,3	1143,1	1225,9	1457,1
Словенія SI	359,4	408,5	427,7	386,6	401,1	398,5
Словакія SK	519,2	594,9	711,6	647,3	693,7	742,8
Фінляндія FI	1629,4	1710,0	1813,9	1702,2	1955,2	2001,9
Швеція SE	2915,2	3223,1	1855,4	3243,1	3333,6	3754,1
Великобританія UK	13429,0	10113,9	10111,6	14659,4	13825,2	16177,5
Хорватія HR*	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
EU-27	109987,5	111169,1	108906,9	119074,9	119994,7	129429,8

*Хорватія член Європейського Союзу з 1 липня 2013 року

* Джерело: складено за даними: Financial report for financial year 2012 [Електронний ресурс] / Official site of the European Commission. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/budget/biblio/documents/2012/2012_en.cfm. – Назва з екрану.

Продовження додатку В

Таблиця В.2 - Обсяг видатків отриманих країнами-членами ЄС з єдиного бюджету за 2007-2012 рр.

Країни	Роки					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Бельгія BE	5678,8	6107,6	5629,3	6145,1	6796,7	6969,1
Болгарія BG	591,5	971,6	978,6	1222,5	1107,1	1732,5
Чехія CZ	1721,0	2441,1	2948,6	3415,6	3029,1	4529,4
Данія DK	1449,2	1557,2	1328,0	1525,7	1473,1	1440,7
Німеччина DE	12483,6	11193,8	11713,3	11825,2	12133,0	12245,2
Естонія EE	376,9	368,3	716,4	807,9	504,7	954,2
Ірландія IE	2156,7	2051,6	1378,0	2065,6	1639,5	2013,2
Греція GR	8429,1	8514,0	5434,0	5748,7	6536,9	6352,9
Іспанія ES	12795,9	12093,8	11614,2	13190,5	13599,0	14257,2
Франція FR	13897,2	13721,8	13631,9	13105,1	13162,3	12890,3
Італія IT	11315,3	10306,4	9372,3	9497,5	9585,9	10956,9
Кіпр CY	126,8	130,1	172,3	178,0	183,6	154,5
Латвія LV	675,0	610,4	710,3	843,6	911,0	1179,5
Литва LT	1043,8	1134,5	1790,3	1601,9	1652,8	1832,6
Люксембург LU	1255,9	1409,8	1453,6	1554,3	1548,5	1530,2
Угорщина HU	2427,6	2002,6	3568,6	3650,0	5330,9	4177,1
Мальта MT	89,3	87,4	71,5	112,4	135,2	141,2
Нідерланди NL	1916,4	2267,0	1849,5	2146,1	2064,3	2123,6
Австрія AT	1598,4	1777,3	1816,6	1821,6	1875,8	1856,0
Польща PL	7786,4	7639,5	9252,9	11822,0	14440,6	15735,8
Португалія PT	3904,4	4116,6	3724,1	4378,8	4715,3	6788,9
Румунія RO	1602,4	2666,2	2951,2	2317,4	2659,5	3445,5
Словенія SI	390,1	456,4	616,3	755,7	847,0	931,8
Словакія SK	1082,6	1241,8	1192,4	1905,0	1785,1	2286,8
Фінляндія FI	1423,4	1321,3	1207,8	1309,6	1293,0	1324,1
Швеція SE	1659,0	1464,0	1451,9	1646,2	1757,0	1566,0
Великобританія UK	7422,9	7309,9	6247,1	6 745,6	6 570,0	6 933,9
Хорватія HR*	77,5	135,1	106,8	87,7	113,2	103,6
EU-27	105299,5	104962,0	102821,2	111337,5	117336,9	126349,3

* Джерело: складено за даними: Financial report for financial year 2012 [Електронний ресурс] / Official site of the European Commission. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/budget/biblio/documents/2012/2012_en.cfm. – Назва з екрану.

Додаток Г

Таблиця Г.1 – Чисельність біженців у країнах ЄС за роками, осіб.

Країна	2014	2015	2016
Великобританія	10050	7335	6765
Німеччина	40560	73120	382800
Нідерланди	12550	2425	18230
Франція	14815	14770	12595
Іспанія	1585	2035	6420
Португалія	40	0	240
Люксембург	120	265	660
Бельгія	8055	3440	11445
Чехія	375	355	295
Словаччина	170	0	150
Італія	20580	15345	12910
Австрія	25	9705	25860
Болгарія	7000	3190	1315
Греція	1970	2610	4450
Мальта	1260	345	1010
Кіпр	995	430	1335
Румунія	740	335	680
Польща	720	1440	400
Литва	70	0	165
Латвія	25	0	120
Естонія	20	0	90
Фінляндія	1270	960	5700
Швеція	30650	11414	57030
Данія	5480	1505	6350
Словенія	45	0	140
Ірландія	400	625	240

Джерело: складено за даними European Border and Coast Guard Agency (Frontex) - Europa EU-[Electronic recourse]. – Regime of access : https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_en

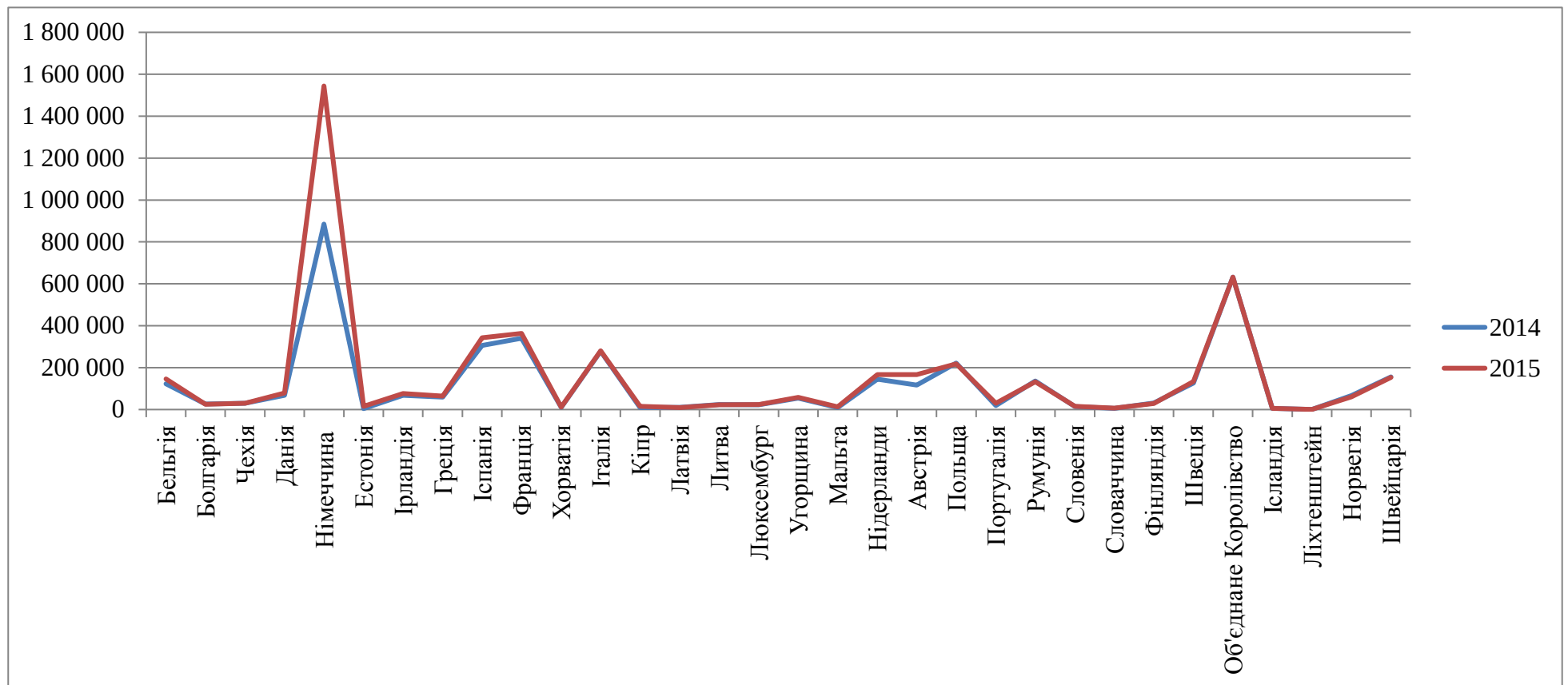

Рисунок Г.1 – Кількість іммігрантів (тис. осіб) за 2014-2015 рр.

Джерело: побудовано за даними European Border and Coast Guard Agency (Frontex) - Europa EU-[Electronic recourse]. – Regime of access: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_en

Додаток Д

Методика розрахунку показників динаміки

Абсолютний приріст (Δy) обчислюється як різниця між поточним і базисним рівнями і показує на скільки одиниць підвищився чи зменшився рівень порівняно з базисним за певний проміжок часу:

$$\Delta y^{\lambda} = y_i - y_{i-1} \text{ - ланцюговий;} \quad (1)$$

$$\Delta y^{\delta} = y_i - y_1 \text{ - базисний;} \quad (2)$$

де Δy – абсолютний приріст;

y_i – поточний рівень ряду;

y_1 – початковий (перший) рівень ряду;

y_{i-1} – попередній рівень ряду.

Абсолютний приріст виражається в тих же одиницях виміру, що й рівні ряду. Якщо абсолютна швидкість зміни рівнів ряду динаміки додатна, то маємо абсолютний приріст, а якщо від’ємна – абсолютне зменшення.

Темп зростання $T_{зр.}$ характеризує відносну швидкість зміни рівнів ряду динаміки й обчислюється як співвідношення зіставлюваного рівня з рівнем, прийнятим за базу порівняння і обчислюється за формулою:

$$T_{зр.}^{\lambda} = \frac{y_i}{y_{i-1}} \cdot 100 \text{ - ланцюговий;} \quad (3)$$

$$T_{зр.}^{\delta} = \frac{y_i}{y_0} \cdot 100 \text{ - базисний.} \quad (4)$$

Темп зростання показує, у скільки разів змінився рівень часового ряду за певний проміжок часу.

Темп приросту $T_{пр.}$ визначається як відношення абсолютного приросту до абсолютного або початкового рівня і показує на скільки % порівнюваний рівень більший або менший від рівня, взятого за базу порівняння, тобто:

$$T_{пр.}^{\lambda} = \frac{\Delta y^{\lambda}}{y_{i-1}} \text{ - ланцюговий;} \quad (5)$$

$$T_{пр.}^{\delta} = \frac{\Delta y^{\delta}}{y_0} \text{ - базисний.} \quad (6)$$

$$\text{де } \Delta y^{\lambda} = y_i - y_{i-1} \text{ - ланцюговий;} \quad (7)$$

$$\Delta y^{\delta} = y_i - y_1 \text{ - базисний;} \quad (8)$$

де Δy – абсолютний приріст;

y_i – поточний рівень ряду;

y_1 – початковий (перший) рівень ряду;

y_{i-1} – попередній рівень ряду.

Додаток Е

Таблиця Е.1 – Тенденції зміни ВВП Великобританії (2011- 2016 рр.)

Рік	ВВП трлн дол	Абсолютний приріст, трлн дол		Темп зростання		Темп приросту	
		Б	Л	Б	Л	Б	Л
2011	2,594	-	-	-	-	-	-
2012	2,63	0,04	0,036	101,39	101,39	1,39	1,39
2013	2,712	0,12	0,082	104,55	103,12	4,55	3,12
2014	2,99	0,40	0,278	115,27	110,25	15,27	10,25
2015	2,848	0,25	-0,142	109,79	95,25	9,79	-4,75
2016	2,619	0,03	-0,229	100,96	91,96	0,96	-8,04

Джерело: складено та розраховано за даними The World Bank [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://www.worldbank.org> .

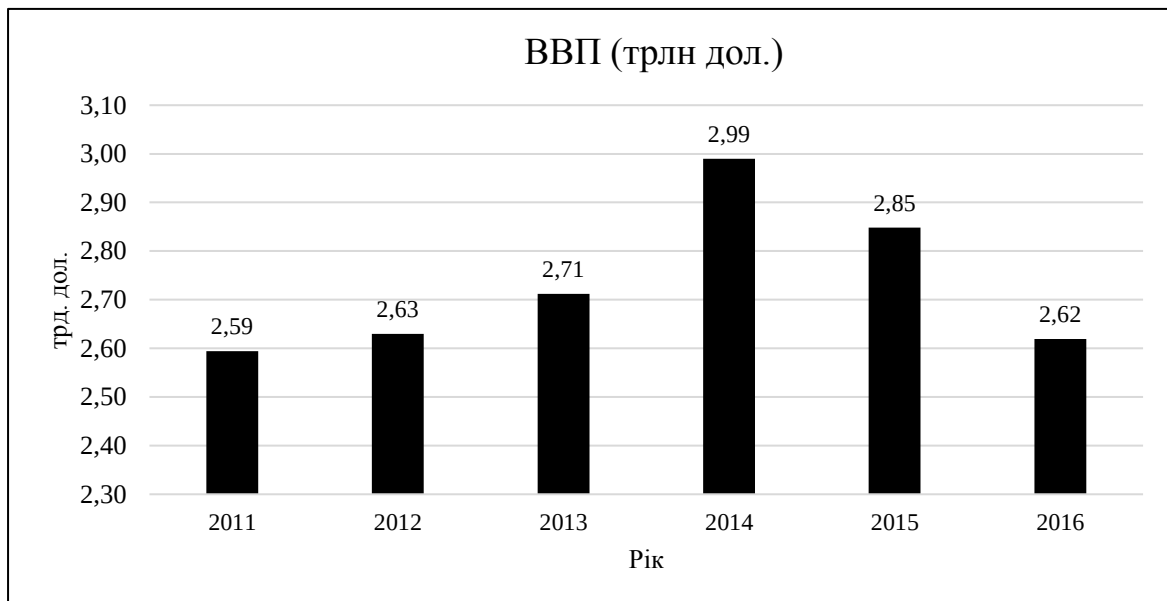

Рисунок Е. 1 – Показники ВВП Великобританії за 2011-2016 рр., трлн дол.

Джерело: побудовано за даними The World Bank [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://www.worldbank.org> .

Продовження додатку Е

Таблиця Е.2 - Частка ВВП країн-членів Європейського Союзу у загальному ВВП Європейського Союзу(%)

Країна/Рік	2014	2015	2016
Європейський Союз	100	100	100
Бельгія	2,85	2,77	2,84
Болгарія	0,30	0,31	0,32
Чеська республіка	1,12	1,14	1,18
Данія	1,89	1,84	1,86
Німеччина	20,88	20,57	21,09
Естонія	0,14	0,14	0,14
Ірландія	1,39	1,77	1,85
Греція	1,27	1,19	1,17
Іспанія	7,39	7,30	7,50
Франція	15,29	14,83	14,95
Хорватія	0,31	0,30	0,31
Італія	11,55	11,17	11,27
Кіпр	0,13	0,12	0,12
Литва	0,17	0,16	0,17
Латвія	0,26	0,25	0,26
Люксембург	0,36	0,35	0,36
Угорщина	0,75	0,75	0,76
Мальта	0,06	0,06	0,07
Нідерланді	4,72	4,62	4,71
Австрія	2,37	2,33	2,37
Польща	2,93	2,91	2,86
Португалія	1,23	1,22	1,24
Румунія	1,07	1,08	1,14
Словенія	0,27	0,26	0,27
Словакія	0,54	0,53	0,54
Фінляндія	1,46	1,42	1,45
Швеція	3,08	3,03	3,12
Велика Британія	16,23	17,59	16,07

Джерело: складено за даними

Додаток Ж

Таблиця Ж.1 – Тенденції зміни ВВП на душу населення у Великобританії за 2011- 2016 рр.

Рік	ВВП на душу населення, тис.дол.	Абсолютний приріст, тис.дол.		Темп зростання, %		Темп приросту, %	
		Б	Л	Б	Л	Б	Л
2011	41,020	-	-	-	-	-	-
2012	41,296	38,702	0,276	101,39	101,39	1,39	1,39
2013	42,295	39,701	0,999	104,55	103,12	4,55	3,12
2014	46,279	43,685	3,984	115,27	110,25	15,27	10,25
2015	43,734	41,14	-2,545	109,79	95,25	9,79	-4,75
2016	39,899	37,305	-3,835	97,27	91,23	90,94	-8,77

Джерело: складено та розраховано за даними The World Bank [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://www.worldbank.org>.

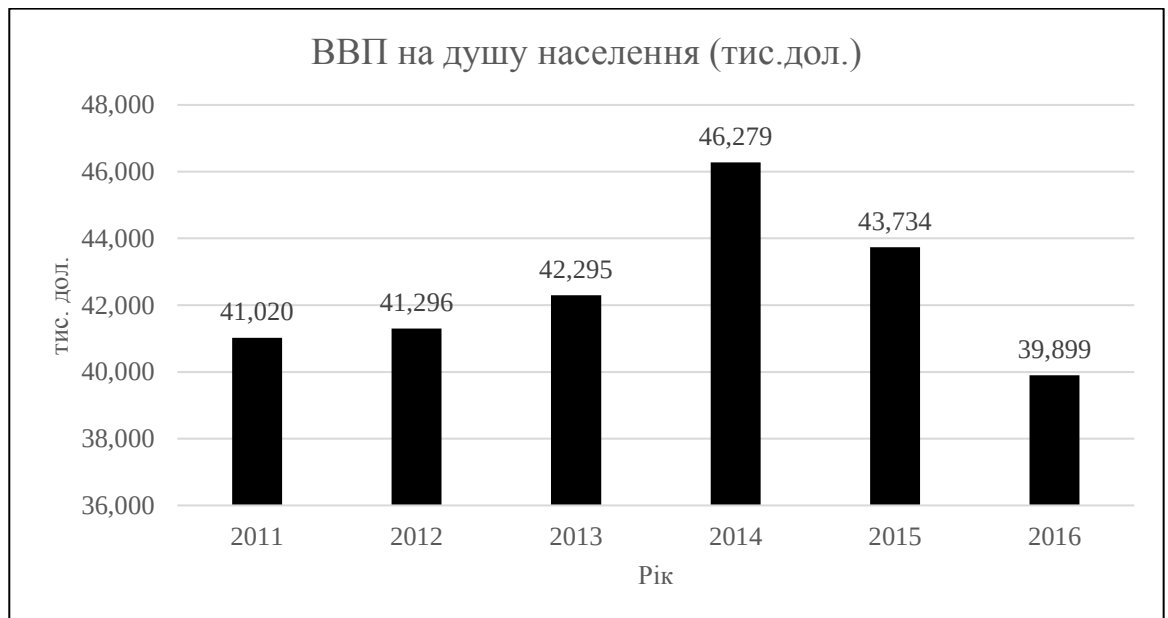

Рисунок Ж.1 – Показники ВВП на душу населення Великобританії за 2011- 2016 рр., тис. дол.

Джерело: побудовано за даними The World Bank [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://www.worldbank.org>.

Додаток И

Таблиця И.1 – Зміна рівня безробіття Великобританії за 2011- 2016 рр., %

Рік	Безробіття	Абсолютний приріст		Темп зростання		Темп приросту	
		Б	Л	Б	Л	Б	Л
2011	8,3	-	-	-	-	-	-
2012	7,8	-0,50	-0,5	93,98	93,98	-6,02	-6,02
2013	7,1	-1,20	-0,7	85,54	91,03	-14,46	-8,97
2014	5,6	-2,70	-1,5	67,47	78,87	-32,53	-21,13
2015	5	-3,30	-0,6	60,24	89,29	-39,76	-10,71
2016	4,6	-3,70	-0,4	55,42	92,00	-44,58	-8,00

Джерело: складено та розраховано за даними The World Bank [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://www.worldbank.org>.

Рисунок И.1 – Рівень безробіття Великобританії за 2011 – 2016 рр., %

Джерело: побудовано за даними The World Bank [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://www.worldbank.org>.

Додаток К

Таблиця К.1 – Обсяги та зміни іноземних інвестицій в економіці Великої Британії в 2011-2016 рр.

Рік	Чистий притік іноземних інвестицій	Абсолютний приріст		Темп зростання		Темп приросту	
		Б	Л	Б	Л	Б	Л
2011	27,0121	-	-	-	-	-	-
2012	46,7508	19,74	19,7387	173,07	173,07	73,07	73,07
2013	54,4732	27,46	7,7224	201,66	116,52	101,66	16,52
2014	71,3642	44,35	16,891	264,19	131,01	164,19	31,01
2015	58,4506	31,44	-12,9136	216,39	81,90	116,39	-18,10
2016	299,6652	272,65	241,2146	1109,37	512,68	1009,37	412,68

Джерело: складено та розраховано за даними The World Bank [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://www.worldbank.org>.

Додаток Л

Таблиця Л.1 – Динаміка цін на житлову нерухомість у Великобританії (Лондоні)(2011-2016 рр.)

Рік	Ціни, фунт стерлінгів	Абсолютний приріст, фунт стерлінгів		Темп зростання, %		Темп приросту,%	
		Б	Л	Б	Л	Б	Л
2011	340380	-	-	-	-	-	-
2012	355879	15499,00	15499	104,55	104,55	4,55	4,55
2013	388500	48120,00	32621	114,14	109,17	14,14	9,17
2014	437409	97029,00	48909	128,51	112,59	28,51	12,59
2015	486190	145810,00	48781	142,84	111,15	42,84	11,15
2016	534785	194405,00	48595	157,11	110,00	57,11	10,00

Джерело: складено та розраховано за даними:Low Firm Lumited / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.lawfirmuk.net/>

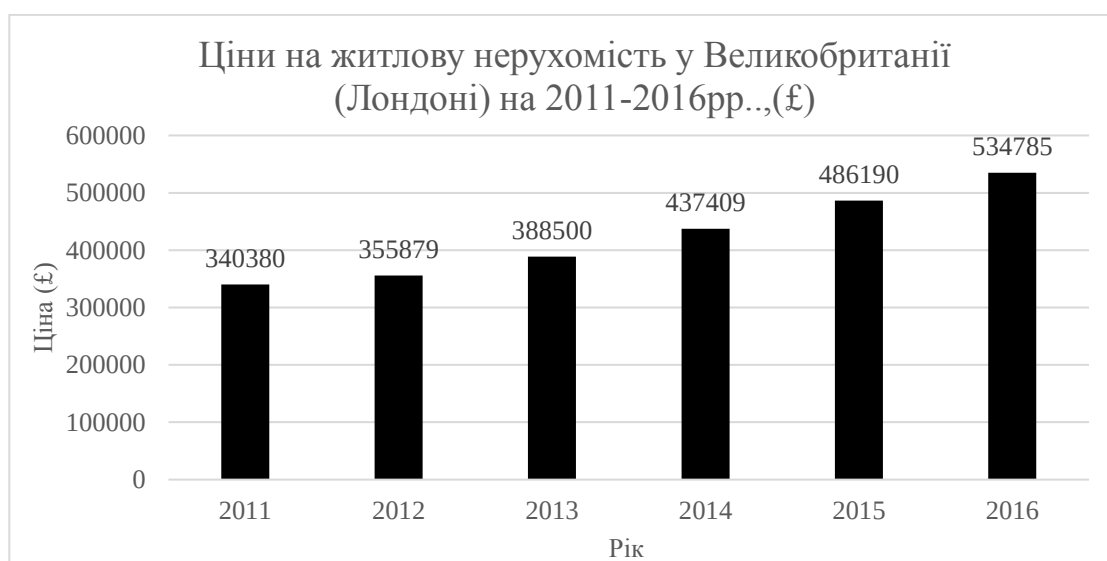

Рисунок Л.1 – Рівень зростання цін на нерухомість у Великобританії за 2011 – 2016 рр., фунти стерлінгів

Таблиця Л.2 – Збільшення цін на житлову нерухомість у Великобританії (Лондоні) 2011-2016.

Рік	Збільшення цін на нерухомість у Лондоні (%)
2011	+1,4
2012	+4,5
2013	+11,2
2014	+16,3
2015	+12,4

Складено за даними :Low Firm Lumited / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.lawfirmuk.net/>

Додаток М

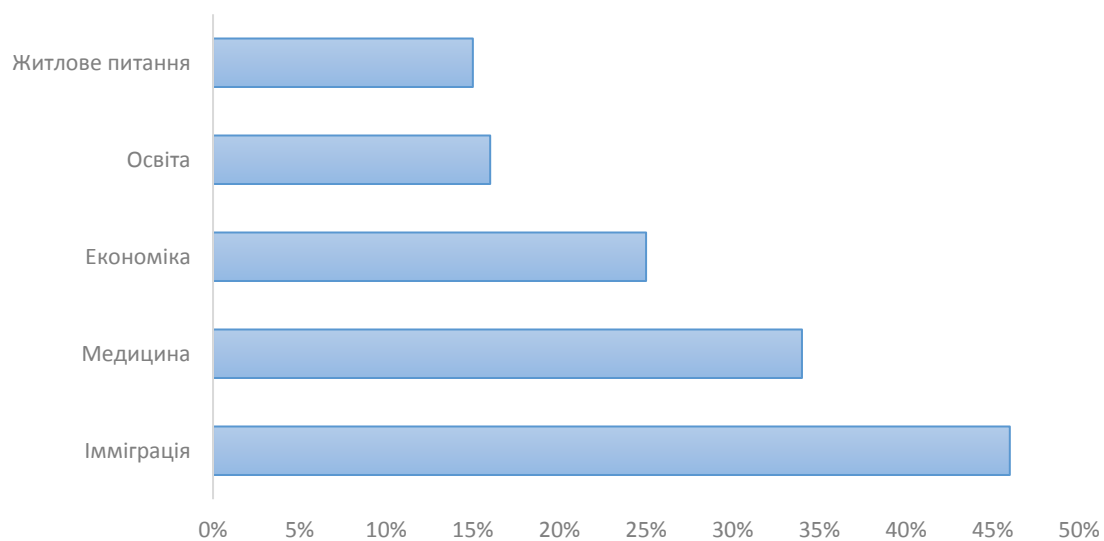

Рисунок М.1 – Проблеми, що стоять перед Великобританією. [1]

Додаток Н

Таблиця Н.1 – Динаміка експорту та імпорту країн ЄС за 2014–2016 рр.,
млрд дол. США

Країна	Експорт				Імпорт			
	2014	2015	2016	Темп приросту 2016/ 2015	2014	2015	2016	Темп приросту 2016/ 2015
ЄС	5783,3	5088,1	4975,6	–2,21	5558,5	4884,6	4687	–4,05
Австрія	164,3	142,9	141,9	–0,70	167,5	140	138,6	–1,00
Бельгія	326	259,9	250,8	–3,50	330,8	259,6	251,7	–3,04
Болгарія	27,9	24,6	26,1	6,10	31,6	26,7	28,5	6,74
Великобританія	480,6	436,2	412,1	–5,52	680,4	627,7	581,6	–7,34
Греція	35,6	27,5	21,9	–20,36	63,8	46,6	42,7	–8,37
Данія	111,4	96	93,6	–2,50	101,3	85	82,30	–3,18
Естонія	15	12,2	12,3	0,82	16,4	13,2	13,5	2,27
Ірландія	144,8	160,9	160,1	–0,50	84,4	87,8	88	0,23
Іспанія	317,1	277,9	266,3	–4,17	345,6	302,6	287,9	–4,86
Італія	513,7	450,1	436,3	–3,07	448,4	391,2	372,2	–4,86
Кіпр	2	2,8	2,6	–7,14	6,3	6,3	6	–4,76
Латвія	13,4	11,4	11,2	–1,75	16,7	13,7	13,6	–0,73
Литва	31,6	24,8	23,5	–5,24	33,5	26,9	25,9	–3,72
Люксембург	24,2	17,8	17,1	–3,93	24,8	20,2	18,3	–9,41
Мальта	3,5	3	2,9	–3,33	4,9	4,6	4,5	–2,17
Нідерланди	571,8	476,5	460,1	–3,44	469	389,6	376,6	–3,34
Німеччина	1492	1309	1283	–1,99	1188	1071	987,6	–7,79
Польща	210,7	190,8	188,3	–1,31	215	188,4	189,5	0,58
Португалія	62,9	54,3	52,2	–3,87	74,8	64,5	61,7	–4,34
Румунія	62,1	54,5	56	2,75	69,3	63,1	66,5	5,39
Словаччина	76,1	73,1	74,4	1,78	72	71,1	71,5	0,56
Словенія	30,6	26,7	27,2	1,87	28,9	25	25,5	2,00
Угорщина	100	89,4	91,8	2,68	96,4	84,7	86,6	2,24
Фінляндія	79,2	61,3	57,1	–6,85	72,9	58,5	53,5	–8,55
Франція	584,5	510,5	505,4	–1,00	631,1	537,5	525,4	–2,25
Хорватія	13	11,9	12,4	4,20	21,4	19,3	20	3,63
Чехія	110,5	131	141,7	8,17	101,9	122,5	132,4	8,08
Швеція	178,8	151,1	147,3	–2,51	161,4	137,3	134,9	–1,75

Джерело: складено за даними The World Bank [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://www.worldbank.org>

Додаток П

Таблиця П.1 – Обсяги виплачених та повернених коштів з бюджетів країн-учасниць ЄС в 2014 році, млрд. євро.

Країна	Виплачені фінансові ресурси	Повернені кошти
Великобританія	17,0	6
Німеччина	19,6	12,1
Нідерланди	3,9	2
Франція	18	13
Іспанія	9,8	13,4
Португалія	1,5	4,7
Люксембург	1,5	0,28
Бельгія	3,3	6,7
Чехія	1,4	3,3
Словаччина	0,57	1,7
Італія	14,3	9,5
Австрія	2,4	1,8
Болгарія	0,3	1,1
Греція	1,7	6,5
Мальта	0,05	0,13
Кіпр	0,16	0,18
Румунія	1,1	2,6
Польща	3,2	14,4
Литва	0,25	1,6
Латвія	0,15	0,9
Естонія	0,13	0,5
Фінляндія	1,8	1,2
Швеція	2,8	1,7
Данія	2,1	1,4
Словенія	0,32	0,84
Ірландія	1,6	1,1

Джерело: складено за даними The World Bank [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://www.worldbank.org>

Рис. П.1 - Внесок Великобританії в бюджет Європейського Союзу у 2017 р. .

Джерело: побудовано за даними Eurostat - [Electronic recourse]. – Regime of access: <http://ec.europa.eu/eurostat>

Додаток Р

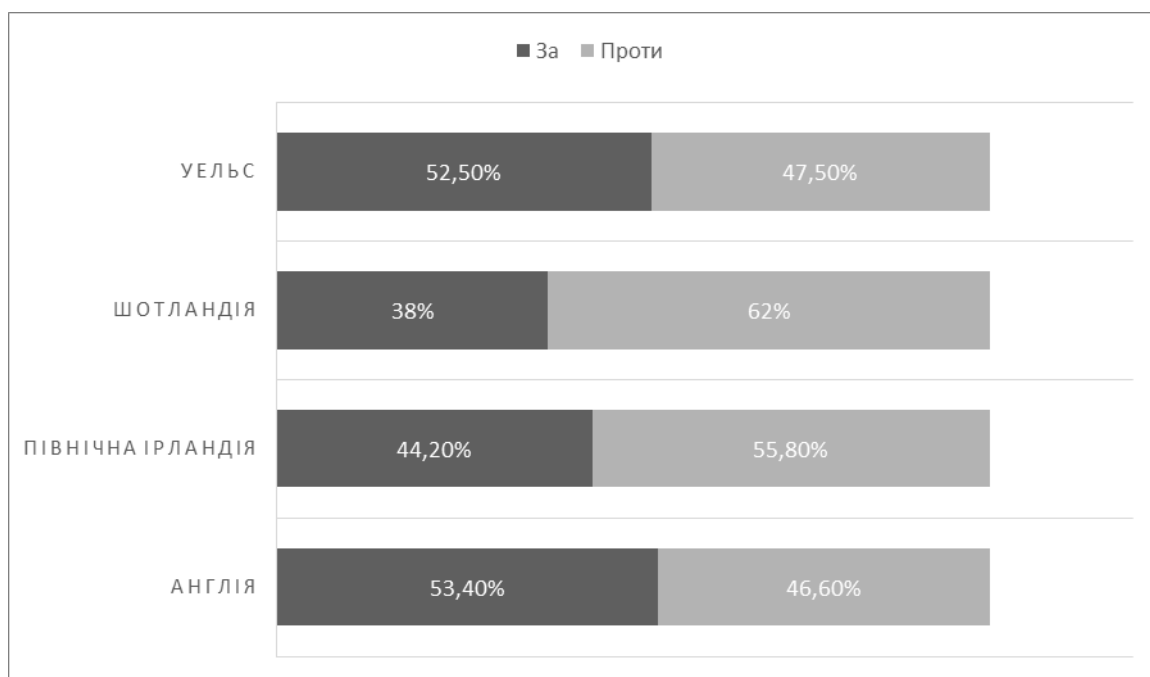

Рисунок Р.1 - Результати голосування британців стосовно членства країни в ЄС за регіонами [31]